

LA DESIGUALTAT COM A CAUSA DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Críteris per a professionals en prevenció
i intervenció de la violència de gènere
amb homes joves i adults

www.porqueesposible.diputacionalicante.es

LA DESIGUALTAT COM A CAUSA DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Criteris per a professionals en prevenció
i intervenció de la violència de gènere
amb hòmens jóvens i adults

www.porqueresposible.diputacionalicante.es

En la present publicació es procura fer un ús no sexista del llenguatge. No obstant això, conscients que les normes a utilitzar poden obstaculitzar la comprensió de la seua lectura, i sempre que siga pertinent, s'usarà el masculí genèric com a representació del conjunt d'hòmens i dones en la mateixa mesura.

LA DESIGUALTAT COM A CAUSA DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Criteris per a professionals en prevenció i intervenció de la violència de gènere amb hòmens jòvens i adults

Edita

Excma. Diputació Provincial d'Alacant. Àrea de Família i Ciutadania

Depòsit legal

A 729-2015

ISBN

978-84-15327-5-7-8

Autors

Carmelo Hernández Ramos

José Pablo Cuéllar Otón

Disseny i Maquetació

Puntual comunicació y marketing

Impressió

Hurpograf

Segueix-nos a

facebook.com/igualdadymujerdipualicante

@dipuALCigualdad

AUTORS / COORDINADORS DE LA PUBLICACIÓ

CARMELO HERNÁNDEZ RAMOS

Psicòleg criminalista. Especialista en violència de gènere. OCI-Audiència Provincial d'Alacant. Professor de Criminologia Aplicada de la UA. Màster en anàlisi i prevenció del crim

J. PABLO CUÉLLAR OTÓN

Llic. en Dret i en Ciències Polítiques i de l'Administració. Especialista en violència de gènere. OCI-Audiència Provincial d'Alacant

COAUTORS TEMÀTICS

Santa Suárez González

Sociòloga. Màster en violència de gènere

José Manuel López Serrano

Sociòleg. Premi "Elisa Pérez Vera" en violència de gènere. Professor-Tutor de la UNED

Miguel Díez Jorro

Psicòleg forense. Professor del Departament de Psicologia de la Salut de la UA

Enrique López Heredia

Criminòleg. Màster en violència de gènere

Nicolás Condés Balboa

Psicòleg. Coordinador de les àrees de prevenció i formació de la Fundació Noray-Proyecto Home d'Alacant

Agraïments a tot l'equip de professionals que, des de l'any 2004, han col·laborat a fer realitat el programa formatiu de reeducació a maltractadors, i molt especialment al seu impulsor, Vicente Magro Servet, president de l'Audiència Provincial d'Alacant. A tots ells i elles, gràcies per la seua encomiable labor i per permetre a la Diputació d'Alacant ser partícip de la bona marxa d'aquesta iniciativa.

ÍNDEX

I. INTRODUCCIÓ	08
PER QUÈ TREBALLAR EL TEMA DE GÈNERE AMB HOMES?	09
Des de la prevenció cap a la intervenció	
II. ENTRANT EN MATÈRIA...	12
QUÈ ÉS LA VIOLÈNCIA CONTRA LA DONA? Per què es produeix?	
III. CONSEQÜÈNCIES DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE PER ALS AGRESSORS	23
QUINS SÓN LES PRINCIPALS CONSEQÜÈNCIES SOCIALS I LEGALS DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE PER ALS AGRESSORS?	
IV. LES ACCIONS SISTÈMIQUES	26
QUÈ PODEM FER EN LA NOSTRA COMUNITAT SOCIAL DE REFERÈNCIA PER EXPLICAR ALS HOMES QUÈ ÉS LA VIOLÈNCIA ESTRUCTURAL SOBRE LES DONES?	
V. PERVIVÈNCIA DE FALSOS MITES I IDEES IRRACIONALS SOBRE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE	35
QUINS SÓN ELS PRINCIPALS FALSOS MITES SOBRE LA VIOLÈNCIA CONTRA LA DONA? Quins són les raons per les quals s'ha vingut tolerant?	
VI. PSICOEDUCACIÓ I VIOLÈNCIA DE GÈNERE	41
ELEMENTS D'INTERVENCIÓ MULTIDISCIPLINÀRIA EN VIOLÈNCIA DE GÈNERE Intervenció preventiva amb joves i barons adults	
VII. LA IMPLICACIÓ DELS HOMES EN LA CONSTRUCCIÓ D'UN MODEL DE SOCIETAT IGUALITÀRIA	52
LA MASCULINITAT INCLUSIVA Assumpció del compromís personal contra la VdG	
VIII. LA PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE	57
Factors de risc i factors de protecció en prevenció i intervenció amb barons joves i adults	

I. INTRODUCCIÓ

PER QUÈ TREBALLAR EL TEMA DE GÈNERE AMB HOMES?

Des de la prevenció fins a la intervenció

Els que hem tingut l'oportunitat de treballar en l'enorme i complex problema de la Violència de Gènere al llarg d'aquests llargs anys de visibilitat de l'alifac, i de poder comptar en aquesta tasca amb el suport decidit de l'Àrea d'Igualtat de l'Excma. Diputació Provincial d'Alacant, des del 2004 fins a l'actualitat, hem volgut donar ara un pas més en la lluita contra aquesta indesitjable realitat social. D'aquesta manera, hem volgut aprofitar la llarga experiència que els que hem coordinat aquest treball, amb la resta de col·laboradors temàtics que també el signen, tenim en la intervenció directa i explícita amb agressors de gènere.

Hem evitat expressament utilitzar la gastada expressió "l'altra cara" del problema en referir-nos als causants d'aquesta deformitat conductual i ideològica que és la violència de gènere, els homes agressors, perquè no són l'altra cara per contraposició a les víctimes, perquè no hi ha cap pla simètric entre víctima i victimari, ni equidistància funcional en aquest tipus de delictes. Definitivament no són l'altra cara de cap problema, són ells els que constitueixen, els que conformen i reproduïen la violència de gènere, retroalimentant la seua estructuració social amb l'interés de ser un fi en si mateix, una marca de classe, en suma, un camí pel qual transiten al marge de la llei i les bones pràctiques.

Amb el suport compromés de l'Àrea d'Igualtat de la Diputació, l'Oficina de Coordinació Institucional (OCI) de l'Audiència Provincial d'Alacant ha assumit des de l'any 2004, fins i tot abans que aquesta circumstància fora obligatòria per així expressar-ho la Llei Orgànica Integral contra la Violència de Gènere, la implementació i gestió dels programes reeducatius dirigits a aquells homes condemnats per

delictes relacionats amb la violència de gènere a la província d'Alacant, de caràcter lleu i sense antecedents previs, sempre que les sentències judicials no ordenaren el seu ingrés a la presó, quedant la llibertat del condemnat "condicionada" a l'observança de certes regles de conducta, el compliment de la qual és imprescindible per al manteniment d'aquesta condició i estat.

La posada en funcionament d'un programa formatiu-reeducatiu de conscienciació sobre la violència de gènere per a condemnats va ser, d'aquesta manera, el primer objectiu de l'OCI posat en acció. Posteriorment, aquesta mateixa mesura, va ser inclosa en el text articulat de la LO 1/2004, estenent-se la seua obligatorietat a tot el territori nacional, convertint-se en una realitat que va passar de la polèmica inicial al reconeixement que té en els nostres dies i que, en el nostre cas, s'ha materialitzat en el premi que el Consell General del Poder Judicial va atorgar en 2014 al president de l'Audiència Provincial d'Alacant, Vicente Magro Servet, pel treball d'innovació i eficàcia desenvolupat en aquesta i altres matèries per l'OCI, sota la seua direcció.

A més, complementàriament, hem pogut treballar amb homes que de forma voluntària, han demanat ajuda abans de desenvolupar patrons de conducta violenta de forma estructurada. També amb altres que el que buscaven era un canvi d'actitud i de percepció respecte dels estereotips que intoxiquen la interrelació entre homes i dones, la prevalença de la qual cal previndre per a evitar la més que previsible aparició en les seues vides de problemes connectats amb la violència de gènere, i poder ser, d'aquesta manera, vehicle de transmissió de nous valors i actituds igualitaris en els seus entorns d'expressió existents.

tencial, fugint de falsos mites que continuen sent, no obstant això, realitats intocables i presents en el dia a dia de centenars de parelles i relacions.

La llarga i intensa experiència en la intervenció amb homes que, després de la seua condemna, han tingut l'oportunitat de recapacitar, per a tornar a integrar-se en una societat democràtica i igualitària,

on preval el desterrament de la violència de gènere, ens autoritza a expressar clarament que és necessari el treball en la prevenció d'aquesta mateixa violència de forma específica en els joves, ja que quan aquesta violència apareix en les seues etapes inicials, es fa imprescindible intervenir per a evitar que l'escalada del maltractament seguisca el seu curs evolutiu habitual.

En el nostre plantejament, partim de les següents reflexions essencials:

Que el treball en violència de gènere amb homes és una tasca complexa, que paradoxalment entropessa amb l'escepticisme o fins i tot el desdeny d'algunes de les persones que tenen veu o opinió en aquesta matèria; però que, no obstant això i potser precisament per això, és necessari i obligat, perquè aquest problema no se soluciona des de la posició d'inactivitat crítica, sinó des de la intervenció compromesa i responsable.

Que no podem seguir abordant la violència de gènere dirigint-nos només a les dones.

És necessari plantejar-se un discurs específic no sols per als homes sobre els que s'ha determinat una intervenció psicosocial obligatòria i reglada des de les institucions amb competències en aquesta matèria, sinó també sobre aquells altres que, just en el pol oposat, estan disposats a contribuir a desterrar aquest tipus de violència, de manera voluntària i col·laborativa.

Com a pas decisiu en la prevenció i abordatge de la violència de gènere, procedeix ara escometre aquesta matèria des d'una altra perspectiva: No es tracta només de la modificació d'aquelles estructures cognitiu-conductuals infectades per la visió ideològica androcèntrica, o la revisió i catalogació experiencial de noves formes d'interacció entre homes i dones.

És preferent i essencial aprofundir reflexivament en la consistència igualitària dels processos de socialització, tant formals com informals, de les noves generacions i en la construcció d'un model de societat que promoga activament l'assumpció de la responsabilitat que correspon com a conseqüència de les accions que vulnereixen els límits que delimiten les bones i les males pràctiques en aquests processos d'interacció.

En el context aplicat de la prevenció i intervenció en violència de gènere, és essencial intervenir amb homes, però abans cal fer un treball imprescindible de prevenció amb joves, partint d'un criteri procedimental bàsic: l'exercici de la violència de gènere és una anomalia, una conducta antisocial, un soscavament de l'estructura ciutadana de convivència de la qual volem dotar-nos.

La creixent conscienciació ciutadana en aquesta matèria, i els notables canvis socials i legislatius promoguts en els últims anys, han contribuït decisivament a la visibilització del comportament masclista com quelcom intel·lectualment violent i indesitjable, i que com a tal constitueix una conducta antisocial, legalment penalitzada. Per això, enfront de la tradicio-

nal i secular permissivitat, quan no assimilació com "normal", del maltractament a la dona per part de la seua parella masculina, el model de societat actual considera urgent el rebuig de la violència de gènere i assenyala els homes violents com una minoria que avergonyeix a la majoria d'homes que sí que estan per la igualtat.

Cal diferenciar clarament a aquells que exerceixen violència de gènere dels que no. Els primers s'aparten del model de ciutadania i masculinitat desitjables. Cal significar en la consciència col·lectiva de la societat que el que maltracta deixa de ser un "home", confrontant la caduca i casposa assimilació de ser home amb "ser mascle". No som mascles i femelles, som homes i dones: persones, en suma.

És aquest el context en què, per part de les institucions interessades i dels professionals d'aquells serveis assistencials o d'assessorament i informació i orientació que exerceixen una activitat convergent o relacionada amb la prevenció o la intervenció comunitàries en violència de gènere, poden trobar-se amb la necessitat de disposar de ferramentes o criteris d'orientació que, com el present text, posen el focus d'atenció en el treball específic amb joves i adults barons en el tema de gènere. Destaquem així la importància de la capacitat i creixement professional en una matèria usualment menys coneguda, promovent d'aquesta manera la recerca d'una resposta sòlida, des del compromís personal i l'experiència professional, a la crucial qüestió de com combatre, en suma, una alifac tan present i al mateix temps tan invisible en la nostra societat que predisposa a l'exercici de la violència com un mecanisme masculí idoni per a relacionar-se i imposar-se en la convivència amb les dones, tant en l'esfera interpersonal, com en el conjunt de les relacions socials.

**Carmelo Hernández
J. Pablo Cuéllar**

II. ENTRANT EN MATÈRIA...

QUÈ ÉS LA VIOLÈNCIA CONTRA LA DONA?

La Declaració sobre l'Eliminació de la Violència contra la Dona, adoptada per l'Assemblea General de les Nacions Unides l'any 1993¹, defineix la violència contra la dona com "tot acte de violència basat en la pertinença al sexe femení que tinga com resultat la producció d'un dany o patiment físic, sexual o psicològic per a la dona, incloses les amenaces d'aquests actes, la coacció o la privació arbitrària de la llibertat, tant si es produeixen en l'esfera existencial pública com en la privada".

En l'article 2, la mateixa Declaració, especifica que la violència contra la dona comprén els següents actes, encara que sense limitar-se a ells:

La violència física, sexual i psicològica que es produïska en LA FAMÍLIA, inclosos els maltractaments, l'abús sexual de les xiquetes en la llar, la violència relacionada amb el dot, la violació pel marit, la mutilació genital femenina i altres pràctiques tradicionals nocives per a la dona, els actes de violència perpetrats per altres membres de la família i la violència relacionada amb l'explotació.

La violència física, sexual i psicològica perpetrada dins de LA COMUNITAT social de referència, inclusivament la violació, l'abús sexual, l'acacament i la intimidació sexuals en el treball, en institucions educacionals i en altres llocs, la tracta de dones i la prostitució forçada.

La violència física, sexual i psicològica perpetrada o tolerada per L'ESTAT, on vulga que ocorrega.

La violència sobre les dones no és una qüestió biològica, sinó de gènere. El gènere és el resultat d'un procés de construcció social mitjançant el que s'adjudiquen simbòlicament les expectatives, creences i valors que cada cultura atribueix als seus barons i dones. En funció d'aquesta investidura i aprenentatge, els homes i les dones denoten els rols i identitats de gènere que els han sigut assignats.

Aquesta explicació de la violència contra la dona, no biologicista i en clau sociocultural, és la que defineix pròpiament la perspectiva de gènere que il·lumina la majoria de les regulacions que s'han anat generant, des de la Declaració de 1993 en endavant, per a combatre la violència de gènere. D'aquesta manera constatem com el primer article de la Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de mesures de protecció integral contra la violència

¹ Resolució de l'Assemblea General 48/104 del 20 de desembre de 1993

de gènere, afirma que aquesta violència és “una manifestació de la discriminació, la situació de desigualtat i les relacions de poder dels homes sobre les dones”, afirmant en la seua exposició de motius que és “una violència que es dirigeix sobre les dones pel fet mateix de ser dones”.

Aquestes mateixes relacions de poder, històricament desiguals entre homes i dones, han conduït a la dominació de la dona per l'home i a la interposició d'obstacles contra el seu ple desenvolupament en cadascun dels tres clústers estructurals de condensació de la violència de gènere:

Definició instrumental de violència de gènere ONU 1993

Violència física, psíquica o sexual perpetrada o tolerada per l'**ESTAT** o les seves institucions, on vulga que ocorre

Violència física, psíquica o sexual perpetrada dins de la **COMUNITAT** social. Agressió i abús sexual, acaçament sexual i/o psicològic en el treball o en institucions educatives, la tracta de dones i la prostitució forçada

Violència física, psíquica o sexual perpetrada al si de la **FAMÍLIA**: maltractaments, agressió i abús sexual, sobrecàrrega de responsabilitats domèstiques, violència relacionada amb el dot, mutilació genital...

Com hem d'interpretar el mandat de Nacions Unides des de l'exercici d'una masculinitat igualitària?

L'estructura de les relacions entre homes i dones respon a un model profundament jerarquitzat, desigual i de subordinació genèrica. És a l'empena de les constitucions democràtiques del segle XX quan, per primera vegada, es reconeix de manera expressa i formal la igualtat de drets entre homes i dones. Al nostre país, aquesta circumstància es produeix amb la promulgació de la Constitució de 1978.

Dins d'aquest nou marc d'igualtat de drets, les dones van iniciant progressivament un moviment cap a noves formes de relació amb els homes, més igualitàries. Aquest canvi social propugna acabar amb aquella vella estructura de relació, jerarquitzada i subordinada, i la correlativa procura d'un nou model plenament igualitari.

Aconseguir, per tant, la plena igualtat entre homes i dones serà, sens dubte, un dels grans èxits de la humanitat i de les generacions futures.

La violència contra la dona, al llarg del seu cicle vital, dimana principalment de pautes i patrons culturals, que perpetuen la condició d'inferioritat que se li assigna a la dona tant en la família, com en el lloc de treball, en la comunitat i, en general, en la societat global. La cultura és fruit de l'aprenentatge. La violència és, per tant, una conducta apresada i tot el que s'aprén es pot desaprendre, la violència contra les dones també.

És necessari que els homes, en un sentit ampli, compreguen que la violència de gènere no és un fenomen que ocorre principalment en llocs remots, o una qüestió marginal, quasi del passat, que no afecta les generacions del nostre temps. La violència de gènere és una dramàtica realitat que té lloc en tots els entorns, llocs i societats. També ocorre entre nosaltres. Qui no coneix o ha tingut informació d'algun cas pròxim de violència de gènere?... una veïna, una amiga, una companya de treball, alguna dona pertanyent a la nostra família extensa... La violència de gènere no és un "invent" o una moda, és una trista realitat que cal combatre.

Efectivament, a finals del segle passat i inicis de l'actual, es produeix a Espanya un augment de la indignació social davant de l'evidència que el maltractament a la dona era una realitat escassament castigada per les lleis i tolerada socialment. No obstant això, cada vegada són més les persones que enlletgeixen i no comparteixen comentaris masclistes, cada vegada són més les persones, dones i homes, que repudien a qui exerceix maltractament sobre la dona, cada vegada són més les persones de l'entorn de la víctima que l'animen a no callar i tolerar i sí a denunciar.

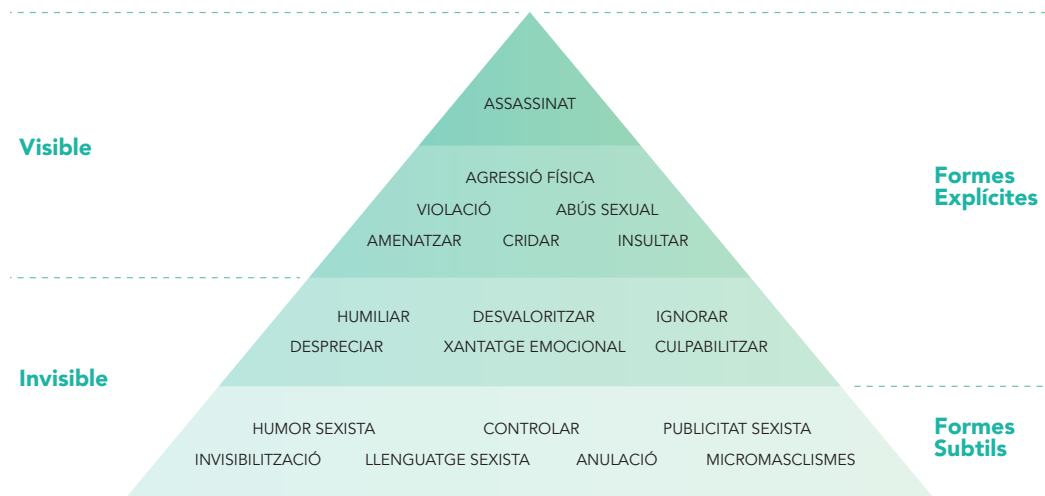
Per això, i amb raó, el lema que hem de ser capaços d'acostar també a aquells que no pensem com nosaltres, és que contra la violència de gènere només cap una resposta:

TOLERÀNCIA ZERO

En aquest sentit, és desitjable que la ciutadania en general, i els homes en particular, prenguen consciència que des de l'any 2003 s'han produït una sèrie de reformes legals (ja iniciades en la dècada dels 90) que han contribuït a que actualment les agressions en l'àmbit de la parella (o exparella), tant físiques com psicològiques, estiguen castigades per la llei com a delictes, fins i tot les de menor entitat. I això és així perquè es va constatar que la llei era insuficient, i les penes que s'associaven al maltractament de gènere eren ridícules. A més, moltes vegades no hi havia protecció efectiva encara que l'agressor resultara condemnat finalment.

La llei integral protegeix a tots els membres del nucli de convivència familiar, però sobretot inclou una referència legal expressa i diferenciada a la violència de gènere, precisament perquè **és una violència qualitativa i quantitativament singular i diferenciada de la resta de les violències**, ja que **es basa en la secular tradició del control i domini de l'home sobre la dona, i en la perpetuació d'aquesta condició de subordinació en poder mitjançant mecanismes de socialització sexistes**.

Idènticament és necessari que els homes i les dones siguin capaces d'identificar i fer visibles totes aquelles conductes que constitueixen maltractament, posant especial èmfasi en les formes més subtils i invisibles. Aquest co-neixement de les formes de la violència de gènere és el pas previ al posicionament personal en contra d'aquesta.

Manifestacions de la Violència de Gènere

Per què la violència de gènere es castiga més que aquella altra que es produeix sense que existisca un vincle afectiu o emocional?

Per què un colp o una amenaça és castigat més severament per la llei si la víctima és la parella de l'agressor, abans que si fóra una veïna, una companya de treball, etc.?

La resposta és perquè la llei protegeix més les relacions de parella i de convivència, precisament perquè estima que en aquest àmbit és on més protegida ha d'estar la víctima, on més injusta és una agressió i on més anul·lada i humiliada quedarà la dona objecte del maltractament.

És a més en aquest mateix espai vital, on la dona tindrà més dificultats per a denunciar i provar les agressions, precisament per l'àmbit privat on es desenvolupen, per l'existència de condicionants com la por, la vergonya, el què diran..., o aguantar la violència creient que es fa un bé a la família, als fills.

És essencial que la ciutadania siga conscient que el maltractament, en qualsevol de les seues formes, pot constituir -encara que no es produísca una lesió greu- no sols un acte socialment repudiable, sinó que a més pot ser un **DELICTE CASTIGAT AMB PENA DE PRESÓ**, i per tant **el recurs a la violència, en les relacions de parella, constitueix un acte il·lícit, desterrat per la llei a la zona crítica de la realitat no desitjable per a la convivència humana.**

Per a acreditar que la Violència de Gènere és un problema mundial gravíssim, acudirem a algunes de les xifres recopilades a nivell oficial per ONU DONES, l'entitat de Nacions Unides per a la Igualtat de Gènere i l'Apoderament de la Dona, creada al mes de juliol del 2010 per l'Assemblea General de les Nacions Unides:

A nivell mundial es calcula que un 35% de dones ha patit violència física i/o sexual en el context de relacions de parella o violència sexual fora de relacions de parella. No obstant això, alguns estudis nacionals de violència mostren que fins a un 70% de dones pateix violència física i/o sexual al llarg de la seua vida, a les mans d'una parella.

En la majoria d'ocasions, els casos de violència contra les dones no es denuncien. Per exemple, un estudi basat en entrevistes realitzades a 42.000 dones dels 28 estats membres de la Unió Europea va revelar que només el 14 per cent de les dones havia denunciat a la policia l'incident més greu de violència patit a les mans d'un company sentimental.

Més de 133 milions de xiquetes i dones han patit algun tipus de mutilació genital femenina en els 29 països d'Àfrica i Orient Mitjà on aquesta pràctica nociva és més habitual.

Als països de la **Unió Europea**, entre un 40 i un 50 per cent de les dones pateixen insinuacions sexuals no desitjades, contacte físic o altres formes d'assetjament sexual en el treball. Als **Estats Units**, un 83 per cent de les xiquetes del huité a l'onzé grau d'estudis (de 12 a 16 anys) han experimentat alguna forma d'assetjament sexual a les escoles públiques.

Precisament, l'**Agència dels Drets Fonamentals de la Unió Europea** ha dut a terme l'any 2014 la major enquesta sobre la violència contra les dones realitzada fins al moment. L'estudi s'ha fet a partir d'una petició de dades sobre violència contra les dones del Parlament Europeu, per a ser utilitzades en l'elaboració de polítiques i accions per a combatre aquesta vulneració dels drets humans.

Cal destacar que, de les dades obtingudes, s'infereix que la majoria de les dones víctimes de violència de gènere **no denuncien** la seua situació a la policia o a alguna organització de suport i, per tant, no recorren al sistema judicial ni a altres serveis de protecció a víctimes. Per a l'obtenció de dades fiables i representatives, van ser entrevistades més de 42.000 dones procedents de tots els països de la Unió. L'edat de les enquestades oscil·lava entre els 18 i els 74 anys en el moment de l'entrevista.

En què consisteix aquest tipus de violència?

La LO 1/04 concreta l'àmbit d'acció de la violència contra la dona, que comprén "tot acte de violència física i psicològica, incloses les agressions a la llibertat sexual, les amenaces, les coaccions o la privació arbitrària de llibertat², exercit sobre les dones per part dels que siguen o hagen sigut els seus cònjuges o dels que estiguen o hagen estat lligats a elles per relacions semblants d'afectivitat, fins i tot sense convivència³".

Són tres els tipus de violència que poden interrelacionar i generar sinergies entre si, dins de les situacions de maltractaments:

MALTRACTE FÍSIC, MALTRACTE PSICOLÒGIC, i MALTRACTE SEXUAL

La violència de gènere, des d'aquest mateix punt de vista és un comportament hostil conscient i intencional que, per acció o inhibició, causa en la dona maltractada un dany físic, psíquic, jurídic, econòmic, social, moral o sexual, en atemptar contra la seua llibertat i el seu dret a desenvolupar-se lliurement com a persona.

Per la seua banda, l'Organització Mundial de la Salut defineix la violència⁴ com "l'ús deliberat de la força física o el poder, ja siga en grau d'amenaça o efectiu, grup o comunitat, que cause o tinga moltes probabilitats de causar lesions, mort, danys psicològics, trastorns del desenvolupament o privacions".

La violència psicològica és el suport essencial en què se sustenta el maltractador per aconseguir el control total sobre la víctima, minant la seua autoestima mitjançant un progressiu i lent procés d'adaptació paradoxal a la situació de maltractament, demostrant-li el seu poder i autoritat i produint-li una permanent situació d'indefensió apresada, que propícia que la dona valore la necessitat de romandre submissa i immòbil davant de l'agressor, com a única forma d'escapar al càstig.

² Article 1.3

³ Article 1.1

⁴ Global Consultation on Violence and Health. Violence: a public health priority. Ginebra, Organització Mundial de la Salut, 1996

Per què és difícil de provar davant els tribunals la violència psicològica?

La violència psicològica fa referència a un conjunt heterogeni d'actituds i comportaments, en tots els quals es produeix una forma d'agressió/abús cognitiu i emocional, molt més subtil i difícil de percebre, detectar, valorar i demostrar que el maltractament físic o l'abús sexual. Encara que puga estar oculta, soterrada o dissimulada sota patrons i models socioculturals que afavoreixen la seua invisibilitat, la violència psicològica habitual presenta unes manifestacions clares i objectives que podem classificar de la manera següent:

Maltractament verbal
Aïllament i control abusiu sobre la víctima
Intimidació / Coacció / Amenaça
Prevalença i abús emocional
Indefensió apresada
Abús econòmic

La violència psicològica sempre deixa en la víctima una *empremta o cicatriu interior, invisible i inaccessible, que, segons les seues característiques, pot o no ser remissible, per la qual cosa requerirà atenció especialitzada*. Algunes de les principals conseqüències del dany psíquic són les següents:

- Sentiments negatius (culpa, vergonya, humiliació...)
- Ansietat, depressió i pèrdua de l'autoestima
- Conductes d'abús i consum de substàncies, fàrmacs, alcohol...
- Modificació de les relacions (dependència emocional, aïllament)
- Augment de la vulnerabilitat, indefensió i desesperança
- Alteracions psicossomàtiques múltiples

Aquest tipus de violència “tangible” però paradoxalment “invisible” pot causar en la víctima trastorns psicossomàtics severs, trastorns de personalitat per desestructuració psíquica, agreujar malalties físiques preexistents, induir al consum d'alcohol, drogues o medicaments no prescrits facultativament i, fins i tot, provocar el suïcidi.

Desvalorar, ignorar, atemorir amb gestos vetllats, actituds, avisos o paraules clau continuen sent elements difícils de percebre i contextualitzar tant “des de fora” com també “des de dins”. Moltes vegades és la pròpia víctima qui minimitza el dany psicològic patit “PERQUÈ ELL NO EM PEGA”, però altres vegades pot ser un familiar acostat, un amic pròxim o, fins i tot, un professional poc expert, qui no preste atenció als símptomes de la víctima i l'aconsella o prescriu equivocament, contribuint a acreïxer la vulnerabilitat de la posició de la víctima en el **cicle de la violència** de gènere⁵.

⁵ Hi ha diverses teories psicològiques que intenten explicar el fenomen de la violència de gènere des de la perspectiva de la interacció víctima/victimari. La teoria del cicle de la violència és un model explicatiu sobre el desenvolupament de la violència de gènere i en quina forma aquesta és assumida per la víctima.

A diferència dels maltractaments físics, les empremtes o lesions psíquiques no són fàcils d'apreciar, per això, tant la seua prova com el seu peritatge, estan subjectes a nombroses eventualitats i contradiccions derivades de la "naturalesa interna" d'aquest tipus de lesions. Els resultats de la violència psicològica, per tant, per no ser "visibles" i no repercutir de la mateixa manera en totes les persones, presenten la RECONEGUDA DIFICULTAT DE PROVA que beneficia, la majoria de les vegades, la impunitat del delictes.

El maltractador que exerceix violència psicològica no empra mitjans que deixen un rastre fàcil d'identificar com a delictes tipificats pel dret penal ja que, com a conseqüència de la desigualtat estructural de gènere, àmpliament assentada en la superestructura de la nostra societat encara en els nostres dies, la seua acció violenta se centrarà especialment en la manipulació d'aquells elements culturals, estereotips i significats que alimenten precisament aquesta diferència injusta. El vehicle per a controlar la víctima serà la comunicació, una comunicació esbiaixada, cultural i ideològicament no igualitària, que influirà directament en l'estructura neurolingüística de la víctima, per a controlar la seua conducta i marcar-li un patró conductual determinat, fins a construir una nova identitat en la víctima, un nou self que determinarà la seua submissió i domini a través d'actituds, gestos, paraules, modulacions de la veu, amenaces vetllades i coaccions soterrades, perquè la dona se sotmeta a la dictadura del terror psicològic, convertit en llei i norma consuetudinària en el dia-a-dia de cada dia.

Com podrà, llavors, transcendir des d'aquest àmbit privat i oclusiu al públic l'ardit del maltractador? De quina forma podrà mostrar la víctima a la societat que no és una especulació el que ella relata..., que no és una sospita..., aconseguint d'alguna manera raonable i objectiva constatar algun tipus de prova per a la seua acreditació posterior?

La violència psicològica s'articula des de la desigualtat funcional que presideix la relació entre agressor i víctima. En aquesta relació de superioritat i domini, l'abusador psicològic tendirà a salvaguardar el seu poder sobre la víctima, de la mateixa manera com interrelacionen entre si els exponents d'un binomi newtonià: el creixement progressiu d'un s'aconsegueix simultàniament gràcies al decreixement necessari de l'altre.

Les conseqüències d'aquesta inestabilitat permanent són nefastes. La víctima es veu obligada a viure en un estat d'ansietat permanent, amb una progressiva reducció de la frustració. Per això, moltes víctimes de violència psicològica, amb el pas dels anys, si no denuncien a temps, poden acabar desenvolupant -al seu torn- una patologia psiquiàtrica que emmascara el verdader i únic problema que tenen: ser víctimes de maltractament psicològic.

Per a desembellar aquest nus, és imprescindible la realització d'un estudi detallat per part de l'**Equip Psicosocial, Unitat de Valoració Forense Integral o Psicòleg/a Forense** competent, que podria acreditar no sols la concurrència del maltractament, sinó també les possibles seqüeles que pogueren haver-li quedat a la víctima com a conseqüència de la violència psicològica patida.

No oblidem que en els casos de violència psicològica, la víctima es troba moltes vegades en un estat de desempament que la porta a experimentar la terrible sensació (també davant del Tribunal) de continuar sent "la part més dèbil" i a veure's en una clara situació d'inferioritat front a l'agressor, la qual cosa es tradueix en la pitjor de les realitats possibles per les que pot passar un usuari de la Justícia: el conegut procés de **victimització secundària**.

En la violència psicològica la víctima és habitualment “el seu únic testimoni de càrrec”, per la qual cosa a pesar que l'òrgan judicial tinga àmplies atribucions per a seleccionar i apreciar els mitjans de prova, haurà d'ajustar les seues conclusions a *“les regles de la sana crítica, la lògica, la psicologia i l'experiència comuna, ponderant la totalitat dels indicis probatoris que se li presenten”*.

En conclusió, la violència psicològica continua sent l'assignatura pendent del nostre sistema de peritatge, valoració i apreciació juridicoforense.

Quines són les noves formes de maltractament en l'exercici de la violència de gènere?

A més de les formes “tradicionals” d'exercir violència en la parella (colps, insults, amenaces...), han sorgit altres més noves i retorquides amb les quals aquells que desenvolupen actituds i conductes actives de violència de gènere, pretenen escapar al garbellament que la llei els imposa.

1 | L'abús i instrumentalització dels fills

Principalment ocorre després d'una relació de maltractament, quan la parella ja ha cessat la convivència. L'agressor continua tractant de controlar i dominar a la seua exparella utilitzant els fills menors com un instrument per a sabotar la seua nova vida o les seues noves relacions, parlant malament de sa mare als fills, incomplint capritxosament el règim de visites per a impedir que ella pugui organitzar la seua pròpia agenda i la seua vida, no pagant les pensions alimentàries... Algunes d'aquestes conductes poden desenvolupar-se reactivament, per rancor, despit... o simplement per no voler acceptar que la dona és lliure de refer la seua vida i conduir-la de la forma que ella decidisca.

Aquest tipus d'accions, en les que no es pot apreciar una violència física explícita, comporten conductes de maltractament psicològic i crueltat mental cap a l'exparella, i per tant són conductes punibles i sancionables legalment.

2 | La violència associada a l'ús de les noves tecnologies

És decebedor comprovar com alguns joves no reparen a considerar que la seua actitud de control de la parella o exparella no és sinó una versió techno del modus operandi del maltractament “tradicional” recolzat en l'ús de les xarxes socials i les noves formes de comunicació. Exemples en tenim molts: control dels contactes que té agregats, exigència de “bloquejar” a tal o qual amiat, imposició del coneixement i maneig de les seues contrasenyes personals, utilització de determinades aplicacions per a verificar amb qui es relaciona l'altra persona... Fins i tot la difusió de fotos o vídeos íntims, com a forma de venjança social extrema.

Algunes joves identifiquen erràticament aquestes formes de control i abús emocional, com a expressions d'amor romàntic i protecció vertical, considerant-les com admissibles i justificant a l'abusador basant-se en els estereotips de gènere que traurem a discussió en el punt següent.

ELS JOVES, I NO TAN JOVES, HAN DE SER CONSCIENTS QUE AQUESTES ACTITUDS PODEN CONSTITUIR VIOLÈNCIA DE GÈNERE.

3

La no assumptió de les seves obligacions com a pare, amb la finalitat de retorsió a la mare

Ja hem esmentat l'incompliment del règim de visites i l'impagament de la pensió alimentària als menors, quan correspon, com a formes que pot perseguir en últim terme incomodar i lacerar psicològicament a l'exparella i impedir-li desenvolupar una nova vida.

A això caldria afegir l'incompliment de les obligacions que, en general, determinen la pàtria potestat i la custòdia: pensem en aquells casos en què s'ha decretat la custòdia compartida, quelcom que en principi sembla molt positiu per al pare, perquè li permet en peu d'igualtat continuar exercint els seus deures parentals amb els seus fills. Doncs bé, es detecten casos en què realment se sol·licita aquest règim per a eludir el pagament de pensions, però no per a exercir responsablement una copaternitat de forma madura, deixant després en la pràctica als fills a cura de sa mare de forma habitual.

La ciutadania ha de posicionar-se radicalment en contra d'aquestes "noves" formes de violència de gènere, amb la mateixa fermesa amb què es rebutgen les expressions més conegudes i extremes d'aquesta xacra social.

III. QUINES SÓN LES CONSEQÜÈNCIES DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE PER ALS AGRESSORS?

Les principals conseqüències socials i legals de la violència de gènere per als agressors són les següents:

Posicionament social i dels agents institucionals

Un dels avanços més importants en la lluita contra la violència de gènere ha sigut que no sols s'ha produït una evolució en la legislació, com veurem a continuació, si no que, a més, ha vingut acompanyat d'un major posicionament social contrari a l'existència d'aquest tipus de violència. És a dir, que la percepció social ha canviat, i l'anterior tolerància, o desinterés, amb aquest tema ja és cosa del passat.

Comprendre aquest aspecte és essencial per a previndre que els homes puguin cometre actes de violència de gènere sobre les seues parelles, sota l'errònia creença que segueixen "tolerats" o que no arriben a tindre rellevància penal. Encara molts ciutadans, també algunes dones, se sorprenen que no sols es persegueixen les agressions greus, sinó també formes menys agressives, com manotades, puntellades, espentes... fins i tot les injúries o amenaces verbals.

Aquesta constatació constitueix una diferència apreciable respecte de la realitat existent en aquesta mateixa matèria en altres països, fins i tot del nostre entorn sociopolític, on la violència de gènere, a pesar que es disposa de lleis semblants a les espanyoles, en la pràctica només es persegueixen les seues manifestacions més greus; o on l'actuació policial és més laxa, o on els procediments judicials presenten menys garanties i menor protecció per a les víctimes, excepte en els casos més extrems.

En conclusió, la resposta institucional i dels professionals implicats, s'ha transformat positivament; deixant-se de costat el mirar a una altra part, el no actuar de forma diligent..., etc. Actituds que eren constatables no fa tants anys en el conjunt de la realitat social i institucional espanyola.

Delictes previstos

La legislació actual preveu com a delictes qualsevol agressió física en l'àmbit de la parella o exparella, encara que no s'haja produït un resultat lesiu visible important. No cal, per tant, que s'haja produït una lesió que haja requerit un tractament quirúrgic específic, bastarà que el dany haja sigut "lleu", és a dir, que s'hagen produït hematomes, arraps, arrapades...etc., conseqüència d'espentes, sacsejades, agarrar amb força i pressió... etc.

La ciutadania, i singularment els homes, ha de ser conscient que qualsevol agressió genera un dany físic i psicològic a la víctima. Per això també es pot castigar com a delictes la VIOLÈNCIA PSICOLÒGICA, fins i tot la que es materialitza de forma puntual verbalment o per escrit (proferir amenaces, enviar missatges a través del mòbil o xarxes socials d'aquest to...) com s'ha exposat en l'epígraf anterior.

Penes

En castigar-se les conductes de maltractament com a delictes, les penes que els corresponen són d'una entitat considerable, fins i tot -insistim- per a les conductes que comporten una violència lleu. Així, el Codi Penal preveu penes, per a qualsevol agressió física o amenaça, de TBC (Treballs en Benefici de la Comunitat) o de presó, a més de pena d'allunyament i fins i tot la possibilitat de sancions amb vista a l'exercici de la custòdia, visita o pàtria potestat dels menors.

En particular, i respecte de l'**ALLUNYAMENT**, s'ha de tenir en compte que aquesta pena, de relativa i recent incorporació en el nostre sistema penal, naix amb la vocació de protegir a la víctima, en aquells supòsits en què el condemnat pot romandre en llibertat i per tant no ingressar a la presó. Es tracta, per tant, d'assegurar que, encara que es trobe en llibertat, el victimari tinga limitada la seua capacitat d'acostar-se o comunicar amb la víctima, de manera que aquesta es trobe segura en el seu espai existencial i no assetjada.

Ja que són considerables els supòsits de trencament d'aquesta pena d'allunyament, a vegades per desconeixement de la seua importància o fins i tot de vegades perquè la víctima, amb un quadre de dependència econòmica o emocional significatiu, acaba claudicant i admet novament la convivència o la trobada, és important destacar respecte d'això que

- La seua imposició és obligatòria en aquest tipus de delictes, per tant el jutge sentenciador queda vinculat a l'aplicació activa de la mesura
- Ni la víctima, ni tan sols el jutge que l'ha imposat, pot "llevar-la" ni reduir la seua durada
- El condemnat és l'únic obligat legalment a complir-la, sense excepció
- No és vàlid el consentiment de la víctima per a "acostar-se" o "reconciliar-se"
- No respectar-la és un delictes i pot tindre com a conseqüència l'ingrés en un centre penitenciari

Antecedents penals

Important conseqüència de tipus legal que, per si mateixa, hauria de dissuadir els homes de l'exercici de la violència contra la seua parella. Té el seu fonament en el fet que qualsevol condemna per aquest tipus de delictes -com per qualsevol altre- genera per al responsable, encara que no haja ingressat efectivament en un centre penitenciari, la tinença d'antecedents penals, que poden tindre **efectes negatius** sobre la persona en diversos àmbits de la seua vida personal i social, com ara -per exemple- presentar-se a unes oposicions de qualsevol administració pública, treballar en altres estats de la UE, renovació de permisos de residència per als estrangers extracomunitaris, etc.) i que, encara que amb el temps poden cancel·lar-se, perduraran anys -fins i tot després d'haver extingit totes les penes i responsabilitats dictades en sentència- abans que puga sol·licitar-se la dita cancel·lació.

IV. LES ACCIONS SISTÈMIQUES...

Què podem fer en la nostra comunitat social de referència per a explicar als homes què és la violència estructural sobre les dones?

La forma en què els homes es relacionen amb les dones es pot explicar de moltes formes i des d'altres tantes perspectives, oferint diferents possibilitats d'anàlisi i replicació depenent de la posició ideològica, situacional o estratègica de l'interlocutor i de la finalitat i abast del missatge promogut. No obstant això, en un punt en què sí que hi ha una clara convergència entre tots els criteris d'anàlisi descrita en la literatura científica és que aquest complex procés d'interacció entre gèneres és conseqüència de segles d'aprenentatge en la construcció d'un model no igualitari de relacions tancat en si mateix, que a penes ofereix alternatives de transformació i que sanciona o exclou violentament als que opten per desenvolupar altres patrons conductuals o traçadors ideològics que qüestionen d'alguna manera la supervivència d'aquest mateix model. Només d'aquesta manera es pot explicar la pervivència durant més de 20 segles d'un fenomen tan injust i irracional: la violència que s'exerceix sobre la dona pel mer fet de ser dona.

En els albars del segle XXI, la violència de gènere continua sent el principal indicador de les relacions de poder desiguals que, al llarg de la història, han existit i encara persisteixen entre homes i dones, i que, sota una poderosa pressió social i institucional, han derivat en la imposició a les dones d'uns patrons culturals específics que les han relegat a un paper secundari i residual en la societat, encara hui clarament manifest, fins i tot en els països occidentals amb major tradició democràtica.

COM DESAPRENDRE EL CAMÍ DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE?

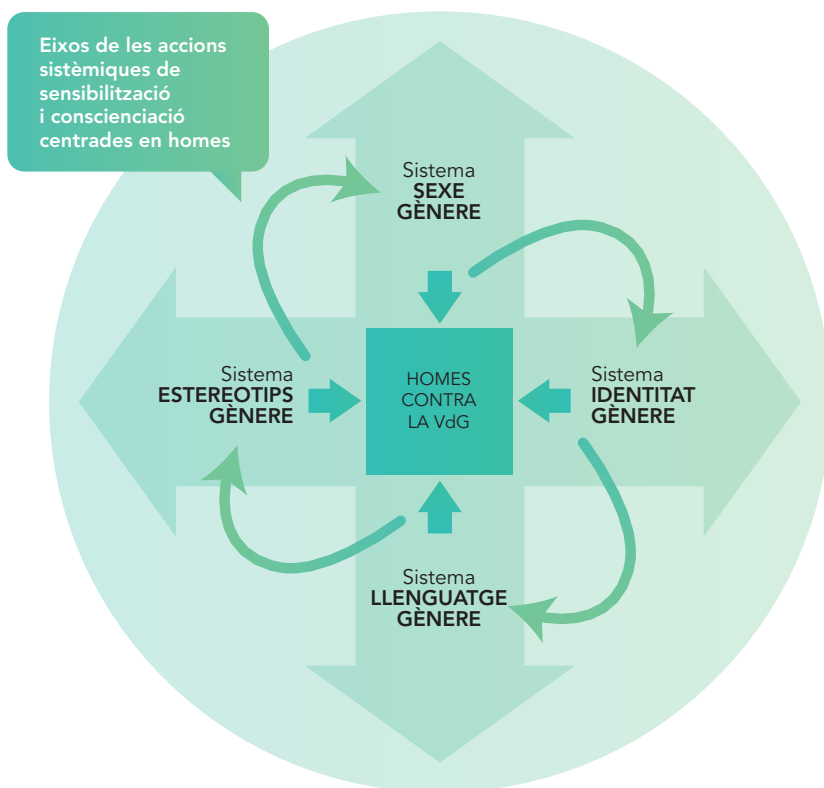
COM DESENVOLUPAR NOVES VIES DE DECONSTRUCCIÓ DE LA COMPLEXA XARXA IDEOLÒGICA QUE DÓNA ESTRUCTURA I PERVIVÈNCIA A UN MODEL CADUC I MALALTÍS QUE, NO OBSTANT AIXÒ, CONTINUA TRAÇANT EL FULL DE RUTA EXISTENCIAL DE CENTENARS I MILERS DE PERSONES?

Certament és una tasca ingent que requereix d'un esforç col·lectiu, compacte i compromés, d'afrontament d'una nova actitud de canvi enfront de la desigualtat estructural de gènere.

La violència de gènere, en suma, és un problema estructural de tota la societat en el seu conjunt. Aquesta és la naturalesa profunda i la dimensió real d'aquest fenomen present en totes les cultures i latituds que, per la seua entitat i característiques, ha de ser assumit, ací i allà, a Panamà i a Mèxic, a Madrid i, amb majors motius, a Kabul o l'Àfrica Subsahariana, com un problema d'Estat en què han d'implicar-se efectivament totes les institucions i poders públics, però també la societat civil en el seu conjunt.

Des del nostre àmbit específic d'intervenció, els autors i coordinadors d'aquest volum, així com també la resta de col·laboradors temàtics, oferim una visió sistèmica d'aquesta crua realitat, centrant-nos en criteris d'orientació, en intervenció amb joves i adults barons, per a professionals de l'àmbit de la violència de gènere. Volem d'aquesta manera contribuir a la capacitat i formació contínua dels professionals dels serveis socials i d'informació de les entitats locals (o altres institucions públiques o privades amb aquests fins), permetent posar al seu abast les ferramentes d'afrontament i abordatge en l'adquisició d'habilitats prosocials i valors igualitaris en activitats comunitàries de prevenció i, si és el cas, intervenció voluntària amb joves i homes, donant així contingut i resposta a la pregunta sobre què podem fer a la nostra comunitat social de referència per a explicar als homes què és la violència estructural sobre les dones.

ACCIONS SISTÈMIQUES

La violència té un caràcter sistèmic, ja que es pot produir en tots els sistemes, fins i tot en aquells com la família i l'escola, en els que, per la seua naturalesa cohesiva, resulta sempre sorprenent la seua existència.

Cada família, cada relació, cada organització és un sistema complex i els seus elements, homes, dones i normes en interacció, intercanvien informació amb una finalitat concreta. Si en el procés d'interacció entre homes i dones es trenca el principi d'igualtat que ha de presidir la consistència interna del sistema (família o situació anàloga de fet, relació laboral, relació d'apoderament...) i s'instaura una estructura d'abús i intimidació sistemàtica per part dels barons cap a les dones, de diferent intensitat i perfil, en cada context o situació que integra el sistema, la conclusió és que les dones, també de forma desigual, per diferents raons, en funció de les seues fortaleces, debilitats, amenaces i oportunitats, podran experimentar diverses dificultats per a fer valdre els seus drets.

ELS MARCADORS DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Els escenaris de la violència de gènere (*violència física, psicològica, sexual i també econòmica*) en la família, en el treball, en la comunitat social de referència..., etc., determinen la consistència interna de l'estructura d'eixos d'intervenció sistèmica en accions concretes de sensibilització i conscienciació centrades en homes que s'han presentat en el gràfic "accions sistèmiques".

Aquest model serveix per a donar resposta a la complexa qüestió de com combatre eficaçment aquesta xacra social, present en totes les cultures, societats, classes socials..., a través de les seues diferents manifestacions, com a expressió d'una compulsió masculina apresada per a relacionar-se i imposar-se en la convivència globalment a les dones, i també en el conjunt de les relacions socials i organitzacionals.

Acotarem a continuació les dimensions conceptuais de cadascun dels eixos que integren les accions sistèmiques de sensibilització i conscienciació centrades en homes:

SISTEMA SEXE / GÈNERE

Òbviament, els homes i les dones som diferents físicament i morfològicament (òrgans genitals, major o menor massa muscular, pèl superficial, arquitectura òssia, força física, presència d'hormones i neurotransmissors...) Formem part de l'espècie humana, i des del punt de vista biològic aquesta es divideix, com la resta d'espècies, en individus mascles i femelles. Aquesta diferenciació -física, natural- es diu que es basa en el sexe.

Ara bé, qüestió a banda és que, sent diferents físicament, s'haja construït, de forma convencional, una diferenciació per raó de gènere, que es basa, de forma arbitrària i equivocada, en l'atribució de conductes, expectatives, comportaments i rols diferenciats únicament en funció d'haver nascut home o dona. L'atribució de característiques de personalitat, rols connectats amb l'activitat i interacció social i perfils comportamentals masculins o femenins, en funció del sexe, és un complex procés que ha configurat la falsa creença que ser home és respondre al patró convencional de característiques assignats al gènere masculí i, viceversa, en el cas de ser dona.

El sistema Sexe/Gènere ha determinat tant la posició social diferenciada per a dones i homes com les relacions desiguals entre ambdós i històricament ha generat una situació de discriminació i marginació de les dones tant en aspectes socials com en els àmbits públics i privats.

El **GENERE** designa el que en cada societat s'atribueix a cadascun dels sexes, a la interrelació entre ambdós, i a les diferents relacions de poder i subordinació en què aquestes interrelacions es presenten. "Gènere" és, en suma, el conjunt de comportaments o relacions que es poden establir entre homes i dones (*relacions intergènere*) i també entre homes o entre dones (*relacions intragènere*)..

Aquests patrons o models de comportament i actituds davant del propi gènere o cap a "l'altre gènere" es construeixen i modelen artificialment/convencionalment i també d'aquest mateix mode s'assignen a cadascun dels sexes, a través del procés de socialització. D'aquesta manera, són interioritzats i adoptats com "naturals" per mitjà del costum i la repetició. Són, per tant, un producte de la cultura i la socialització: són, en suma, "CONSTRUCTES".

Per SOCIALITZACIÓ haurem d'entendre, per tant, i en aquest context, aquell procés no neutral, en el que s'assignen tasques i pautes de comportaments diferenciats en funció del sexe de les persones. A TRAVÉS DEL PROCÉS DE SOCIALITZACIÓ DIFERENCIADA:

- S'adquireixen els rols establits en funció del sexe
- Es generen estereotips de gènere masculins i femenins

Aquesta diferenciació convencional/artificial s'ha construït durant segles i fonamentalment atribuint els papers protagonistes als homes, constituint "el masculí" entorn del poder, la rellevància social, les relacions interhumanes etc. I al contrari, configurant "el femení", com una posició relegada a cura de la llar i a la criança dels fills.

A partir d'ací, la història mostra que les societats s'han articulat entorn d'aquesta diferenciació entre el "masculí" i el "femení"; i encara en la nostra societat contemporània s'atribueixen i segueixen atribuint-se "virtuts" o "característiques" genuïnament masculines als homes (força, valor, agressivitat..., però també noblesa, honor, coratge...) i altres "pròpiament femenines" a les dones (emotivitat, sensibilitat, abnegació... però també delicadesa, sensibleria, pusil·lanimitat...).

De manera que ens trobem amb una societat en què el repte hui en dia hauria de ser admetre valors no masculins o femenins com contraposats, sinó valors positius i adequats enfront de valors negatius. Per això és essencial que els homes s'acostumen també que són positives qüestions com mostrar sensibilitat i empatia amb els altres, emocionar-se, plorar, assumir les tasques d'atenció i educació dels fills... i que ningú és menys "home" o "dona" per això.

És essencial treballar amb joves i homes aquestes qüestions de gènere/sexe. Fomentar la visió que el nostre paper en aquesta nova societat, ha de ser, per justícia, igual al de les dones. De com ensenyar o abordar amb els homes nous models de masculinitat allunyats del masclisme ranci i caspós, entenent aquest terme com la postergació de la dona a un paper secundari o residual; discriminat enfront del dels homes.

SISTEMA IDENTITAT / GÈNERE

L'adquisició de la pròpia identitat personal és un complex i profund procés evolutiu que permet a una persona assumir en determinat moment i context, que és i té consciència de ser ella mateixa i que aquesta consciència de ser ella mateixa s'expressa en la seua capacitat per a diferenciar-se d'altres, identificar-se amb determinades categories, desenvolupar sentiments de pertinença i introspecció reflexiva. És un complex procés multifactorial que comprén des de com ens relacionem amb els que pertanyen al nostre entorn, com les identifications amb persones significatives, la contextualització biogràfica de les experiències viscudes i els aprenentatges que desenvolupem.

La nostra capacitat reflexiva, amb el pas dels anys, es converteix en una adquisició transgeneracional que dependrà en gran manera de les experiències viscudes a l'entorn familiar i socialitzador on l'arrelament i l'afecció tenen lloc, perquè tot això serà incorporat com a referent bàsic del nostre sistema representacional de la realitat. És el que progressivament constituirà la nostra memòria vincular i identitària.

La **IDENTITAT SEXUAL** és la primera i més primària de les identitats. Descriu una realitat a partir dels atributs físics, els genitals, que estan relacionats amb la diferenciació sexual per gèneres.

La **IDENTITAT DE GÈNERE** és posterior. El fet que siguem cossos sexuals diferents és el que condueix a la identitat de gènere, perquè amb referència a aquesta diferenciació sexual, es conformen construccions identitàries masculines i femenines, basades en l'oposició i no en la concordança.

Si bé les diferències sexuals són la base sobre la qual s'assenta una determinada distribució de papers socials, aquesta assignació no es desprén naturalment de la biologia, sinó que és un fet social, arbitrari, convencional i no natural.

És un desafiament de cara al futur, sobretot des del punt de vista educatiu, reconstruir les identitats de gènere des d'una nova perspectiva que evite la tradicional bipolaritat que promou una identitat femenina contraposada a la masculina, xifrada en categories mútuament excloents (femininitat vs masculinitat) atribució que es concreta a partir dels comportaments, actituds, valors, capacitats, etc., que les dones han de tindre i evitar tindre els barons, i viceversa.

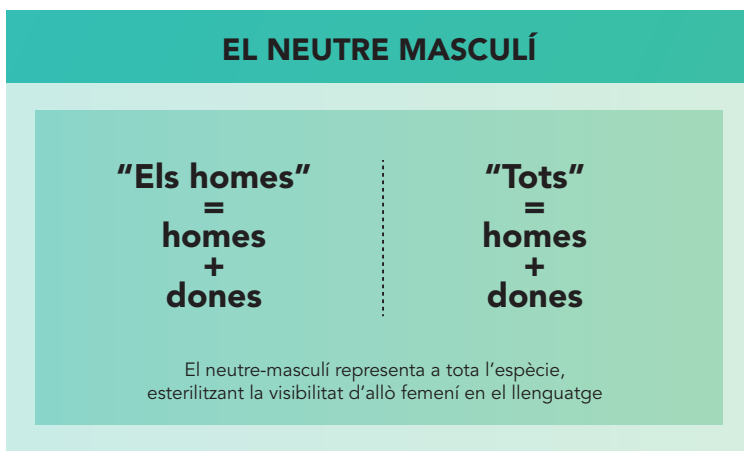
Entendre la importància d'implicar als homes, de qualsevol edat i condició, en la construcció social d'aquesta nova identitat de gènere masculina, és apostar pel futur.

SISTEMA LLENGUATGE / GÈNERE

El llenguatge és el vehicle que assegura en la realitat la visibilitat del masculí i la invisibilitat del femení.

El model androcèntric de representació social de rols i activitats de gènere assegura mitjançant el procés de socialització que en els primers i decisius estadis del desenvolupament, la criatura humana cresca i evolucione fonamentalment en interacció amb la figura de la mare.

En conclusió, hauria de ser una qüestió de domini públic assumir que sense la igualtat de gènere és impossible la construcció d'autèntiques relacions socials i afectives sanes i, per tant, no tòxiques, utilitzant un llenguatge inclusiu i no sexista, des d'aquests moments evolutius inicials dels xiquets i xiquetes

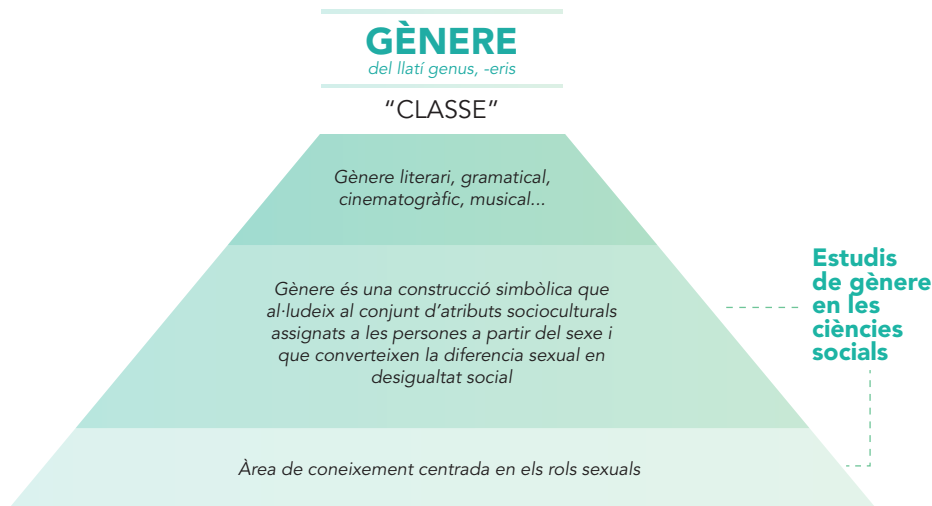
SISTEMA ESTEREOTIPS / GÈNERE

ESTEREOTIPS

Són models de conducta social basat en opinions preconcebudes, que adjudiquen valors i conductes a les persones en funció d'un grup de pertinença (sexe, edat, raça, ètnia, etc.).

ESTEREOTIPS DE GÈNERE

Responen a models, valors, comportaments i actituds definits pel sexe de les persones, sense tindre en compte la seua individualitat.

Els ESTEREOTIPS serveixen per a legitimar i perpetuar les relacions socials tal com estan preestablides. La conducta que va en contra d'una convenció acceptada prèviament, pot acabar sent estigmatitzada.

La discriminació és un estat d'estigma, subordinació, marginació o dominació que, en aquest context, afecta un grup (les dones).

VIES DE TRANSMISSIÓ DELS ESTEREOTIPS DE GÈNERE

- FAMÍLIA: transmet idees i valors.
- ESCOLA: reproduïx pautes de comportament discriminatòries.
- MITJANS DE COMUNICACIÓ: projecten la imatge social normalitzada dels estereotips de gènere.

Les relacions socials s'estructuren basant-se en els estereotips de gènere que componen un sistema o model global de patrons i models que determinen com s'han de relacionar les dones entre si, els homes entre si i les dones amb els homes.

RELACIONS DE PODER I ESTEREOTIPS DE GÈNERE

Les relacions de poder marquen profundes interaccions asimètriques entre gèneres que han sigut construïdes a través de la socialització, i que atorguen posicions i estatus de control i domini, l'expressió de les quals està subjecta a l'exercici de rols i patrons estereotipats. El compliment dels rols i estereotips relatius a la maternitat i a la bellesa física continuen sent significatius a l'hora de garantir a les dones un espai de representació social en el món.

RELACIONS DE PODER EQUITATIVES

Existeixen quan s'estableixen sobre la base de la capacitat i la llibertat d'identificar, prioritzar i satisfer les necessitats pràctiques i interessos estratègics de dones i homes.

És essencial que la ciutadania entenga el valor dels homes igualitaris en la consecució d'una societat més justa i equitativa.

Prendre consciència de gènere ens crea la responsabilitat de contribuir a transformar positivament un món dominat per valors no igualitaris que han de ser detectats i suprimits efectivament.

Per això és essencial comprendre l'evolució historicosocial de segles de dominació i postergació de la dona a un paper secundari, és essencial per a valorar la correlació que existeix entre el poder i l'accés a les estructures de gestió de l'organització social, que tradicionalment ha sigut un vedat tancat per als homes.

V. PERVIVÈNCIA DE FALSOS MITES I IDEES IRRACIONALS SOBRE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE

QUINS SÓN ELS PRINCIPALS FALSOS MITES SOBRE LA VIOLÈNCIA CONTRA LA DONA?

Quines són les raons per les quals s'ha vingut tolerant?

Des de sempre han existit múltiples justificacions i excuses per a tractar de fer passar per normal i racional el que no pot ser-ho de cap manera: la discriminació, la postergació social i legal, i fins i tot l'exercici de violència (institucional, social i també intrafamiliar) sobre les dones, totes elles, s'han basat en les estructures androcèntriques del patriarcat.

Així, ens trobem amb una sèrie de **falsos mites i idees irracionals** sobre la violència contra la dona i sobre les raons per les quals s'ha vingut tolerant:

El maltractament és un fet aïllat

Res més lluny de la realitat. Ja hem vist que en l'enquesta realitzada per la **European Union Agency For Fundamental Rights** sobre "*Violència de Gènere contra les dones: una enquesta a escala de la Unió Europea*", realitzada al mes de març del 2014, es constata que **13 milions de dones de la UE** van experimentar **violència física** per part de les seues parelles o exparelles durant els dotze mesos previs a l'entrevista de l'enquesta i **3,7 milions de dones** van ser víctimes de **violència sexual** en el mateix període.

En aquest mateix sentit van els resultats de l'enquesta realitzada pel CIS sobre la percepció social de la violència de gènere, realitzada en el mes de novembre 2012, en la qual un 89% dels enquestats creu que els maltractaments cap a les dones estan molt o prou estesos.

Si la dona maltractada no abandona a l'agressor és perquè no li molesta el maltractament

La deconstrucció d'aquest mite és especialment important donada la perversitat d'aquest. Podríem preguntar-nos si a algun ser humà realment li agrada que el maltracten. La resposta lògica és negativa, i és evident que ja que a ningú li agrada que exercisquen violència sobre la seua persona, a les dones tampoc els pot parèixer bé.

Per què, llavors, s'estima que una dona roman una mitjana de cinc anys abans d'eixir o intentar eixir d'aquesta situació de maltractament? En una enquesta realitzada l'any 2004, els ciutadans preguntats van donar les respostes següents:

- Per por (82,2%)
- Per falta de recursos econòmics (15,3%)
- Per vergonya (8,8%)

Posteriorment, l'any 2011, es va preguntar a les dones que havien manifestat haver sigut maltractades per les seues parelles o exparella, per què no van denunciar la situació, ja que un 69,1% d'elles no ho havia fet, i les respostes són significativament diferents:

- **Per por, pot portar més problemes (17,6%)**
- **Es va separar, se'n va anar i va acabar el problema (15,4%)**
- **Perquè no era per a tant, no li vaig donar importància (14,1%)**

Així, si analitzem la globalitat de les dades disponibles, alguns d'aquests indicadors criden poderosament l'atenció:

a En primer lloc un 15,4% de les enquestades manifesta que va acabar amb la situació de maltractament mitjançant la separació o el divorci i no mitjançant la denúncia.

b En segon lloc, un percentatge significatiu, un 14,1%, manifesta que no ho va fer perquè no li va donar importància, ("no era per a tant"), un 5,4% per no considerar-ho maltractament, i un 4,6% per no tindre consciència d'aquest maltractament. És a dir, un 24,1% de les dones maltractades minimitza la importància de l'agressió de què són víctimes. Aquest és un **mecanisme de defensa** molt utilitzat per les dones que viuen situacions de maltractament, i ens dóna idea de la dimensió del problema i de la dificultat d'abordar-lo.

Els maltractadors no es rehabiliten mai

És un fet contrastat per tots els estudis científics realitzats en els últims anys que, a través dels tractaments de rehabilitació s'ha aconseguit reduir les conductes de maltractament, evitar la reincidència i aconseguir major benestar situacional per a les víctimes. La clau per a això és la motivació, ser conscient que es té un problema i desplegar una ferma voluntat de canvi.

Així un 69,1% dels ciutadans enquestats l'any 2011 pel CIS va considerar que els cursos i programes de rehabilitació de maltractadors constitueixen una mesura que pot ajudar molt o prou a les víctimes de la violència de gènere.

Seguint aquesta mateixa línia, es poden analitzar **ALTRES MITES**, i refutar-los com falsos, com ara els següents:

- El consum de drogues i alcohol és el responsable d'aquest tipus de violència.
- Els maltractaments són conseqüència d'una pèrdua de control momentani, sense més importància.
- L'home que maltracta és un malalt o un boig.
- Si té fills la víctima, llavors és millor que aguante per ells.
- El maltractament només ocorre en famílies amb problemes, baixa situació cultural i econòmica.
- Si s'arresta als maltractadors i se'ls manté en les presons, els maltractaments acabarien.

Doncs bé, d'acord amb la consolidació dels avanços en matèria d'igualtat, i com una reacció adversa davant d'aquesta mateixa idea i les noves realitats socials i legals connectades amb ella, han sorgit en els últims anys a Espanya nous arguments masclistes (comunament agrupats sota la denominació de "neomasclismes" o transmasclismes") que discuteixen els avanços amb arguments que, en essència, neguen la rellevància de la violència de gènere, o bé reconduïxen la lluita per la igualtat cap a una espècie de croada contra els barons, presentant-los com a víctimes d'un sistema que els discrimina i lleva valor i posició enfront de les dones.

Ens anem a referir a continuació a alguns d'aquests **falsos mites i idees irracionals d'última generació**, centrats ara en els àmbits social i legal. Totes aquestes idees erràtiques o falses creences només pretenen, en última instància, restar legitimitat a la lluita contra la violència de gènere:

A | La violència de gènere és una "exageració", atès que existeix també violència contra l'home i, d'eixa no es parla

És difícil escoltar un argument més sorprenent que aquest. És evident que també pot existir -i la rebutgem igualment- una violència generada per la dona en l'àmbit de les relacions de parella, però aquesta té cabuda en el que es denomina violència domèstica, que també es castiga per la llei. El que fa la llei és distingir-la de la de gènere, perquè la seua dimensió qualitativa (no busca discriminar o mantindre en una posició social inferior als homes) i quantitativa (la seua incidència real i estadística és molt escassa, comparada amb l'exercida pels barons contra les dones i en molts casos té una entitat defensiva, més que ofensiva) són absolutament distintes.

En cap moment i sota cap premissa ideològica o d'un altre tipus, tractem, els autors i col·laboradors d'aquesta guia, de contraposar violències, ni insinuar o afirmar que els homes són pitjors que les dones o al revés. Aquests arguments tan simples no poden tindre recorregut en un entorn intel·lectual d'aquesta naturalesa.

Sí que promovem una profunda reflexió que volem siga compartida sobre una violència injusta que la dona rep in illo tempore de forma específica pel fet de ser dona.

Si recorrem a estadístiques publicades fa ja alguns anys⁶, fins i tot anteriors a l'entrada en vigor de la Llei Integral, és amb la intenció de testificar com ja llavors, igual que ara, la violència a la llar i en la parella, té un protagonista masculí com a agressor en més del 85% dels casos.

Creiem que és absurd negar la realitat de la prevalença de la violència de gènere contra la dona en la nostra societat i per això insistim en el fet que contribuir a l'auge d'aquestes teories negacionistes o minimitzants suposa, en la pràctica, posicionar-se de part d'aquells que justifiquen el maltractament de gènere.

⁶ Com la publicada pel Ministeri de l'Interior recollint dades de denúncies entre els anys 1998 a 2004.

B | La violència de gènere no és un tema amb rellevància social

Totalment incert. Sí que ho és. Les macroenquestes realitzades periòdicament donen compte de percentatges superiors al 90% de la ciutadania (homes i dones) posicionada contra aquest tipus de violència en assenyalar-la com totalment inacceptable.

A més, més d'un 75% dels enquestats assenyalen que no pot considerar-se un assumpte d'interès privat, sinó públic.

C | Les dones denuncien molt aquest tipus de violència de manera injustificada o "falsa"

Davant d'una creença totalment interessada, inexacta i indocumentada, la realitat és que les enquestes assenyalen que aquelles dones que diuen haver patit violència de gènere, no obstant això, afirmen, en un percentatge superior al 70%, que no ho van denunciar en el seu moment. Les raons són diverses:

- No donar-li importància a la situació de maltractament,
- Perdonar l'agressor i donar-li una altra oportunitat,
- Per creure que és millor per als fills,
- Per por al "què diran",
- Per la pressió familiar,
- Per l'influx de creences religioses...

Pel que fa a les anomenades "denúncies falses", cal dir, sense negar que puguin donar-se casos reals, que constitueixen un delicte, i que la seua incidència és irrellevant, d'acord amb les estadístiques i informes del CGPJ. Qüestió ben distinta és que una denúncia pugui no prosperar, no perquè siga falsa, sinó per moltes altres raons (falta de proves, dubtes raonables, intent de retirada de la denúncia, voler perdonar la víctima a l'agressor...).

En tot cas, la realitat de les enquestes ens revela inequívocament que més del 80% de la ciutadania no considera que es produïsquen denúncies falses en un percentatge significatiu.

D | Quan una dona denuncia un home (la seua parella o ex) els jutges sempre li donen la raó a la dona

Afortunadament, en el tractament d'aquest i de qualsevol altre delicte, l'Estat de Dret i el nostre sistema judicial és garantista, la qual cosa es tradueix que qualsevol persona acusada d'un il·lícit penal té dret a defensar-se, i només deixa de ser innocent quan un jutge o tribunal la condemna per sentència ferma.

És absolutament absurd pretendre que no regisca en els delictes de violència de gènere, com en qualsevol altre tipus penal, la presumpció d'innocència, i que no haja de demostrar-se en judici la culpabilitat de l'acusat. Una altra cosa ben distinta és que aquesta presumpció d'innocència pugui destruir-se amb proves en un judici contradictori, o en un judici ràpid, si l'imputat, voluntàriament i lliurement, es conforma amb els fets dels quals se li acusa, moltes vegades per a poder així beneficiar-se d'una rebaixa de la pena que se li podria imposar.

El que no es pot argumentar, en cap cas, és la premissa que la dona a qui es va agredir o va amenaçar, no pot emetre -com a víctima- un testimoni vàlid que pugui ser cert i tingut en compte per un jutge. El testimoni de les víctimes, amb independència d'altres proves que normalment es donen, i com ocorre en tots els processos per delictes, pot ser estimat com prova de càrrec, si així ho valora, raonadament, el jutge o el tribunal.

A més, les estadístiques oficials del CGPJ ens mostren com moltes denúncies ni tan sols acaben en un judici, i són **arxivades** durant la seua tramitació; i també com moltes de les quals sí que arriben a judici acaben en sentències absolutòries (entorn del 50%), per falta de proves, en existir un dubte raonable respecte d'això en el que jutja, recordem allò de "*in dubio, pro reo*" que lògicament també és aplicable en aquest tipus delictiu.

E | Es parla de la violència de gènere per anar en contra dels homes

En absolut. **LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE ÉS UNA ALIFAC CONTRA LA QUAL HEM DE POSICIONAR-NOS OBERTAMENT ELS HOMES.** La lluita contra aquesta violència és la que advoca pel càstig legal d'aquells barons que l'exerceixen, una minoria cada vegada més arraconada socialment i legalment. La llei només va contra ells.

VI. PSICOEDUCACIÓ I VIOLÈNCIA DE GÈNERE

COM DESAPRENDRE EL CAMÍ DE LA VIOLÈNCIA

Amençar, ironitzar,
portades...

Criticar constantment,
espantar, trencar
objectes apreciats...

Aïllar, controlar,
bufetejar, mossegar,
donar potades...

Colpejar amb objectes
contundents, asfixiar,
violar, matar.

ELEMENTS D'INTERVENCIÓ MULTIDISCIPLINÀRIA EN VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Intervenció preventiva amb joves i barons adults

MECANISMES DE DEFENSA EN VIOLÈNCIA DE GÈNERE

Viure en societat significa compartir normes comunes de conducta, acceptades per consens, que estableixen la manera desitjable d'actuar.

Moltes d'aquestes normes estan escrites i tenen forma de lleis, drets, reglaments, etc., però no obstant això hi ha altres que no obeeixen formalment a aquest cànon de presentació, són els valors, principis, costums, etc.

Totes aquestes normes les aprenem mitjançant el que s'ha vingut denominant el PROCÉS DE SOCIALITZACIÓ. S'entén, per tant, que les persones considerades normals s'eduquen amb aquestes normes i no es desvien en el seu comportament individual i social. És a dir, la seua conducta segueix les coordenades que estableixen aquestes mateixes normes.

Precisament, un grup d'aquestes normes serien les referides a respectar el principi d'igualtat, desterrar el masclisme, evitar la violència contra les dones, posicionar-se i condemnar el maltractament, etc

Què ocorre quan un home no segueix aquesta perspectiva conductual i, de manera contrària a la majoria, contravé les normes de referència?

Quina ha de ser la resposta social, legal i científica en aquests casos?

Des del punt de vista de la ciència de la psicologia, els professionals hem de considerar almenys dues posicions teòriques que ajuden a interpretar el sentit que tenen aquestes conductes:

1. DISONÀNCIA COGNITIVA

La conducta humana tendeix a ser essencialment consistent. És a dir, totes les persones, siguin homes o dones, desenvolupen patrons de comportament específics, en funció de les seues pròpies creences i valors, siguin aquests adequats o inadequats, acceptables o rebutjables.

Quan un home desenvolupa una conducta de maltractament i després sent que ha actuat de forma contrària a com hauria d'haver-ho fet, es produeix en ell un malestar psicològic que anomenem dissonància. Llavors, per a alleujar aquest malestar, utilitzarà diferents **estratègies de compensació**, com ara:

- **Modificar la creença inicial**
- **Modificar la conducta dissonant**
- **Justificar la pròpia conducta, sense modificar-la, o**
- **Alterar la importància d'algun d'aquests elements**

Quan un home actua de forma violenta o còmplice amb el maltractament, resulta adequat afirmar que els seus mecanismes de control han fracassat o no han funcionat adequadament. Ens trobem davant d'una situació especial de dissonància cognitiva-conductual. Per a alleujar el malestar psicològic, en aquest supòsit, el baró utilitzarà alguns dels següents **mecanismes de defensa**:

- **Justificació de la conducta danyosa**
- **Modificació de la forma subjectiva de percebre l'entitat real del dany físic, psíquic i/o sexual causat**
- **Minimització o desplaçament de la responsabilitat individual cap a altres persones o realitats externes**
- **Reconstrucció negativa de la imatge de la víctima**

2. LOCUS DE CONTROL

Totes les persones, homes i dones, manifesten una tendència més o menys estable en l'atribució de les causes o motius que determinen el resultat de les seues conductes individuals i/o socials, bé cap a factors aliens a ells o, al contrari, assumeixen la seua pròpia responsabilitat en la producció d'aquests fets. Aquests factors externs serien la sort, l'atzar, el destí, el poder i influència d'altres persones, etc.

En el context del maltractament de gènere, els homes que tenen un locus de control intern solen ser persones més responsables, amb major iniciativa personal per a canviar aspectes de la seua personalitat i/o conducta. Són més oberts a altres alternatives i per això solen aprofitar més i millor les oportunitats que els programes de reeducació els ofereixen per a millorar en el seu desenvolupament existencial i creixement personal.

Al contrari, l'home que té un locus de control extern, atribuirà la culpa de la seua sanció a la influència o acció d'altres, ja siguin persones, lleis, jutges o, sobretot, la pròpia víctima i el seu entorn. En aquest cas, la dificultat per a treballar amb aquest tipus de barons en un programa de reeducació serà molt major, i les probabilitats d'èxit, també seran menors.

En el context de la violència de gènere, aquestes construccions científiques ajuden a interpretar adequadament quina és la posició inicial que els barons maltractadors, en el tram penològic en el que s'intervé amb ells en els programes psicoeducatius de reeducació, mostren reactivament per a evitar sentir-se culpables, per a alleujar la tensió emocional que la pròpia intervenció reeducativa els produeix, en anar reconeixent gradualment que han fet coses que no són acceptables i especialment per a ajudar-los a assumir que poden ser capaços de modificar les seues creences i valors, redefinir emocions i desenvolupar noves conductes per a poder demostrar-se a si mateixos que si volen i s'ho proposen, poden ser d'una altra manera molt més feliços, tant a nivell personal com socialment.

Aquests MECANISMES DE DEFENSA que solen utilitzar la majoria dels condemnats per delictes relacionats amb la violència de gènere, són essencialment un reflex d'una especial covardia moral autojustificativa, ja que seria més noble i honrat reconèixer que s'ha actuat mal, que s'ha sigut masclista o que s'ha exercit violència verbal o física i assumir la pròpia responsabilitat en compte de "posar excuses".

Un maltractador que realment haja evolucionat en sentit positiu serà capaç d'analitzar les excuses i mentides que se solen utilitzar més habitualment en situacions concretes tinguen molt, poc o res a veure amb la violència de gènere. D'aquesta manera aprendrà a identificar les seues justificacions i a sentir rebuig per com ha intentat posar negre sobre blanc fins llavors.

En suma, quan s'actua de forma socialment no acceptada, en general totes les persones tendeixen a utilitzar una sèrie d'estratègies per a evitar la tensió psicològica que aquest rebuig produeix. A aquestes estratègies en psicologia les denominem MECANISMES DE DEFENSA.

Cal tindre en compte que els mecanismes de defensa no són trets de personalitat, la qual cosa significa que poden ser deixats de costat i no tornar a ser utilitzats, sempre que la persona afectada siga conscient de la seua presència i tinga una clara voluntat de fer-ho.

És essencial que els usuaris dels programes d'intervenció, fins i tot preventiva, per violència de gènere coneguen la importància d'aquests mecanismes per a, posteriorment, poder reconèixer-los quan apareguen i, d'aquest única manera, estar en disposició de modificar-los, demostrant maduresa i empatia amb les víctimes, en el seu procés de reeducació.

Hi ha quatre grups de MECANISMES DE DEFENSA que solen aparèixer en barons amb un perfil de masclisme i/o violència de gènere:

Justificació de l'acte	Rebuig de la responsabilitat personal	Rebuig de les conseqüències negatives	Rebuig de la víctima
------------------------	---------------------------------------	---------------------------------------	----------------------

RELACIÓ DELS MECANISMES DE DEFENSA MÉS UTILITZATS PELS VICTIMARIS EN VIOLÈNCIA DE GÈNERE

NEGACIÓ	El subjecte nega l'acció, nega que el maltractament haja ocorregut	"Jo no he fet res" "Però com vaig jo a fer això..." "Tot és mentida" "M'acusen de quelcom que no ha ocorregut"
COARTADA	El subjecte busca una cobertura que demostre que l'acció no ha pogut ser executada directament per ell	"Vaig estar tot el dia treballant" "Estava malalt i no em podia moure" "Si de veritat li haguera pegat, l'haguera matat"
CULPABILITZACIÓ	El subjecte desplaça la responsabilitat cap a un altre/a, a qui li atribueix la principal culpabilitat	"Que li pregunten a ella, que és qui té la culpa" "Em provoca contínuament" "Ella ho demana, si fóra veritat m'hauria deixat"
MINIMITZACIÓ	El subjecte pretén restar importància, transcendència o gravetat als fets ocorreguts	"No és per a tant, exagera" "Només la vaig insultar, mai li he posat una mà damunt" "Ens barallem com qualsevol parella..., el normal en les discussions de parella"
MENYSPREU	El subjecte desprestigia la víctima per a sentir-se més justificat en la seua acció il·lícita	"Sense mi no val res" "És una descuidada, no atén la casa" "Com és alcohòlica, només vol els meus diners"

DESHUMANITZACIÓ	El subjecte mostra un menyspreu extrem que el porta a negar drets fonamentals	"Són com animals"
		"Aguanta el que li tiren"
		"Està boja, com una cabra"
		"És una dona de la vida"
JUSTIFICACIÓ	El subjecte reconeix el fet, però afirma tindre una explicació raonable	
Justificació pel resultat ("Sí, però no vaig tindre més remei...")	Fa referència a la impossibilitat del subjecte a actuar d'una altra manera, a la falta de llibertat per a la seua acció	"No podia fer una altra cosa"
		"Les paraules no li basten"
		"S'havia posat en un pla... que era impossible"
		"Ho vaig fer perquè ja s'estava passant"
Justificació volitiva ("Sí, però no volia fer-ho...")	El subjecte es desvincula de l'acció pel que fa a la seua voluntat	"Vaig tindre un arravatament"
		"No pretenia fer-li mal"
		"Només volia espantar-la perquè escarmentara"
Justificació introjectiva (Sí, però no era realment jo...")	El subjecte pretén salvaguardar la seua autoestima reafirmant el seu autoconcepte per damunt del resultat de la seua acció	"Estava tan borratxo que no sé el que va passar"
		"Em vaig tornar boig en aquest moment"
		"No és el meu estil..., mai havia fet una cosa així"

Com ja hem comentat, aquests mecanismes emmascaren la realitat i pretendre eludir la responsabilitat en l'exercici de la violència de gènere. Per això és **essencial per als homes derivats a un programa de reeducació l'afrontament de la seua pròpia culpa com a premissa essencial per a no reiterar en el futur aquest tipus de conductes** i posicionar-se personalment contra la violència de gènere. És preferible afrontar la realitat, no distorsionar-la, i encabotar-se a apartar-se del camí del maltractament.

AFRONTAMENT DE SITUACIONS CRÍTIQUES

L'home del nostre temps és responsable de si mateix i del context en què viu i es desenvolupa, per la qual cosa ha d'actuar per evitar aquest tipus d'actituds i violències. Ho acabem de veure: una excusa recurrent en matèria de violència de gènere és al·legar que allò que ha ocorregut es deu a situacions externes, o bé restant importància a les conseqüències negatives que poguera tindre per a la víctima.

Un succés extern a l'àmbit familiar o relació de parella podria desencadenar situacions crítiques que podrien desembocar en episodis violents, però aquesta circumstància no pot ser una coartada perquè s'actue generant violència.

Si es produeix un succés de caràcter negatiu que actua generant malestar en el subjecte i aquest no pot controlar la frustració i l'estrés correlatius, es va a produir un estat d'ira que desencadenarà més malestar i, possiblement, violència. És fonamental en aquestes circumstàncies i en aquest mateix moment que s'actue immediatament a través de respostes d'afrontament adequades. Vegem ara com enfocar algunes respostes d'afrontament per a aconseguir el major èxit possible davant d'aquestes circumstàncies:

Recorde si en alguna ocasió ha estat en una situació (un problema de treball, una disputa amb un veí, una disfunció en la seua salut, etc.) en la qual la dificultat li superava, que li pareixia que el món se li venia damunt i la situació li sobrepassava on no hi havia (encara que el correcte seria dir que no trobava) cap solució possible. Recorde si aquesta situació crítica el va portar a tindre problemes en l'intern de la seua relació de parella perquè no va saber valorar l'ajuda que li oferien o perquè va sentir que no li entenien en allò que vosté necessitava més urgentment un reforç immediat. Ara recorde el que va ocórrer alguns dies després respecte d'aquell problema que li sumia en la pitjor de les situacions. Va ser capaç de restablir l'equilibri familiar necessari per a poder seguir quotidianament d'una forma natural i col·laborativa? Va tardar diversos dies a tornar a sentir-se bé i va tindre dificultats a buscar un punt de trobada i diàleg amb la seua parella, amb la seua família? És vosté capaç de reconèixer que realment la seua actitud va contribuir en gran manera al sorgiment del nou problema en l'intern de la seua relació? Possiblement ara pense d'una altra manera i si hui se li presentara un problema, una situació complicada serà capaç de recordar que la col·laboració interna ajuda a resoldre el problema extern i que una actitud negativa, de tirar-li la culpa a la seua parella en la gestió de la seua emocionalitat és una actitud infantil i immadura i no correspon. Recorde com va superar aquell problema i com, passats uns dies, no ho va veure tan important. Ara practique el distanciament emocional amb un problema recent i reste-li importància, situe'l on realment li correspon, és a dir, en l'apartat dels problemes que no ho són tant.

És fonamental saber **DEMANAR AJUDA**, com també ho és **PODER PRESTAR-LA**. En molts ajuntaments hi ha departaments de Serveis Socials i professionals (psicòlegs, treballadores i educadores socials, tècnics d'igualtat, etc.), on poden ajudar directament o indicar on es pot acudir.

En situacions de bloqueig ens podem preguntar a qui acudir, a més dels professionals qualificats. Hi ha ocasions en què el problema o la situació necessita urgentment de verbalització i escolta activa, i el mer fet de comptar-ho a algú, de sentir-se escoltat, alleuja la situació; per la qual cosa un amic de confiança o un familiar pot ser més que suficient.

És de la màxima importància la **recuperació de l'autoestima** per a una capacitat de relació social adequada, per la qual cosa és molt recomanable mantindre una salut física i mental en condicions. Mantindre un bon estat físic ajudarà a reconèixer-se saludablement, al mateix temps que es destina un temps a una activitat que permet eixir de la rutina diària.

EMPATÍA AMB LES VÍCTIMES I MENORS EXPOSATS

La conducta violenta cap a la dona víctima de violència de gènere també representa un greu risc per als menors que conviuen en aquestes llars tòxiques encara que l'agressió física no vaja dirigida directament contra ells. Els menors criats en llars infectades per la violència de gènere estan exposats també a aquesta violència.

Aquesta realitat ve arreplegada tant en la **Llei Orgànica 1/2004, de 28 de desembre, de Mesures de Protecció Integral contra la Violència de Gènere**, que en la seua exposició de motius reconeix expressament la qualitat de víctimes directes o indirectes, als menors integrats en una família o llar on hi ha violència de gènere; com en la **Llei 7/2012, de 23 de novembre, integral contra la violència sobre la dona en l'àmbit de la Comunitat Valenciana**, que en l'article 5, reconeix expressament com a víctimes de violència de gènere als fills i filles menors i/o persones subjectes a tutela o acolliment, i per tant, igualment són subjectes dels drets que en aquesta es reconeixen a les dones víctimes.

Es consideren **menors exposats a violència de gènere**⁷ en l'àmbit intrafamiliar a totes les filles i fills que viuen en una llar on el seu pare o la parella de sa mare és violent contra la dona incloent-se també aquelles situacions en què, després de la separació dels pares, les i els menors segueixen exposats a abusos i maltractament després del cessament de la convivència:

- Visualització d'actes violents que atempten contra la integritat física, sexual i psicològica de les seues mares.
- Interiorització de les distorsions cognitives que els diuen sobre les contusions i lesions que els propinen els seus pares o companys sentimentals de les seues mares.
- Vivència del desordre en què queda la llar després de cada episodi violent.

⁷ En aquest sentit i per a no ser redundants, es facilita l'enllaç de la "Guia informativa i de consulta. Menors exposats a la violència de gènere", redactada pels autors i coordinadors d'aquesta publicació i editada per l'Àrea d'Igualtat de la Diputació Provincial d'Alacant, que conté d'una manera específica tota la informació relativa a aquest aspecte crucial.
http://www.porquesisposible.diputacionalicante.es/files/guia_menores_val.pdf

- Ser objecte directe de la ira del maltractador, sent receptors de l'agressió física o de la tirania d'aquest, amb l'únic objectiu de transformar-la en més dolor i pressió cap a la mare.
- Patir violència expressa de l'agressor violent com a reacció a l'actitud de defensa o solidaritat del menor amb la mare víctima. Té lloc quan els xiquets / xiquetes intenten fer o dir quelcom per a protegir a sa mare. Poden ser objecte de victimització directa, alhora que es produeix la reacció de defensa o posteriorment.
- Interacció abusiva durant el règim de visites.
- Ús i manipulació de les i els menors per a controlar o danyar la mare, etc.

CAL INTERVINDRE EN L'ÀMBIT EDUCATIU AMB JOVES ESCOLARITZATS, COM A FORMA DE PREVINDRE PRIMÀRIAMENT AQUESTES FORMES DE VIOLÈNCIA I ESTABLIR CRITERIS DE PROTECCIÓ I SEGURETAT PER ALS POSSIBLES MENORS EXPOSATS.

De manera sintètica, podem establir la següent casuística d'algunes de les conseqüències psicològiques més perilloses i greus de l'exposició a la violència de gènere en menors, amb formes de transferència i infecció psicològiques des del pare o company violent al fill menor baró:

Reacció paradoxal de participació en la conducta de maltractament	Col·laborar amb el maltractador en la vigilància de la mare o d'una germana que estiga pròxima emocionalment a la mare. Participar en les desvaloracions cap a una o ambdós. El menor baró queda d'aquesta manera infectat ideològicament per la posició intel·lectual del baró agressor davant de la desigualtat estructural de la parella.
Reacció d'indiferència emocional davant el maltractament	Durant les agressions, el menor està exposat directament a la visualització de la conducta de maltractament i no reacciona de cap manera enfront del que veu i/o escolta.
Reacció d'assimilació del resultat de les agressions com una forma de càstig just	El menor atribueix les desqualificacions, insults, sangtraïts, ferides i desperfectes en el mobiliari com una conseqüència directa de la mala conducta de la mare i valoren el paper del pare en la correcció violenta de la mare, com quelcom necessari i just.
Reacció adversa enfront de la mare si denuncia o busca la separació del pare violent	El menor fa causant a la mare del cessament de la convivència i es mostra obertament en contra d'ella, podent arribar a criticar-la greument o fins i tot a intentar agredir-la.

Algunes de les **principals estratègies psicoeducatives** que poden ser desenvolupades en programes de prevenció amb barons joves des de l'àmbit dels serveis socials municipals, són les següents:

1

L'establiment de vincles socials bàsics d'interacció i resolució de conflictes alternatius a la violència

2

El rebuig de tota forma de violència, incloent expressament el maltractament infantil i la violència de gènere

3

L'establiment del compromís personal explícit de no exercir la violència, en un sentit ampli, i específicament la violència de gènere

4

L'adquisició d'habilitats alternatives a la violència que permeten afrontar l'estrés i la frustració des de l'aprenentatge i entrenament en la resolució dels conflictes intergènere amb eficàcia, des de la negociació i la democràcia

Així mateix, com a contrapartida en prevenció terciària, és imprescindible que tot programa d'intervenció dirigit a homes sobre la violència de gènere, continga referència expressa a la complexa i difícil realitat per la qual travessen les víctimes "invisibles" més indefenses i desprotegides: les filles i fills menors exposats. Una responsabilització efectiva de les conseqüències dels actes violents comprén també conèixer de forma exhaustiva la magnitud dels danys que la violència, en qualsevol de les seues manifestacions, causa als menors exposats.

Resultaria adequat a aquest respecte realitzar un **exercici d'empatia amb les víctimes**, de profunda vinculació amb el problema:

... "Pense per un moment en vosté. Pense que té una germana o potser un filla (o neboda, o cosina, o alguna amiga a qui aprecie). Pense intensament en quant estima a aquesta persona i en què desitja per a ella. Desitja la seua felicitat o el patiment? Li agradaria que tinguera una vida agradable o, al contrari, una vida plena de contratemps? Indubtablement sempre es va a optar per tot allò que signifiqui el positiu per a aquesta persona. Ara pense per un moment que aquesta filla o aquesta germana (o la persona que ha elegit) està vivint amb un home que se suposa que la vol, que s'esforça tot el possible per a fer-la feliç, amb qui vosté, suposa que porta una vida envejablement feliç..., molt feliç. Això és el que suposa, el que espera, el que desitja. No obstant això, aquest home, en la intimitat de la llar la insulta, o l'amenaça, fins i tot la colpeja, o tot això al mateix temps, i considere que es poguera donar el cas que acabara amb la seua vida. Creu en aquest moment que la llei és injusta amb la seua filla o la seua germana? Pensa que una llei que protegisca a la seua germana o a la seua filla ha de ser suprimida? A més de tot això, pense en si el tipus de situació violenta que poguera derivar en una agressió, fins i tot en la mort, de la seua germana o de la seua filla ha de ser contemplada com quelcom exclusivament d'aquesta parella i que els que els rodegen no han d'intervindre en aquestes "discussions" o "desavinences". Creu que és una qüestió estrictament familiar?

VII. LA IMPLICACIÓ DELS HOMES EN LA CONSTRUCCIÓ D'UN MODEL DE SOCIETAT IGUALITÀRIA

LA MASCULINITAT INCLUSIVA

Assumpció del compromís personal contra la VdG

CONSTRUINT UN NOU MODEL DE MASCULINITAT INCLUSIVA

La masculinitat és una construcció cultural que es reproduceix dins del context social, econòmic i històric específic en el qual s'enquadra. La construcció de la masculinitat és un procés dinàmic que es desenvolupa al llarg de tota la vida de l'home, i en el que intervenen contrabalançant-se diferents institucions (família, escola, església, mitjans de comunicació, etc.) modelant les possibles formes de sentir, pensar i actuar dels homes.

La masculinitat estableix posicions de poder que vénen assignades "naturalment", per la mera pertinença a la categoria, donant un lloc privilegiat als homes dins del sistema de relacions socials.

No es pot, per tant, parlar de masculinitat sense prendre en consideració la forma de ser, actuar i sentir de les dones, i les relacions de gènere, que estableixen una sèrie de patrons de conducta i rols socials que ordenen què ha de fer l'home i què ha de fer la dona, caracteritzats per la seua **funcionalitat i utilitarisme**.

Els canvis i transformacions que ha patit la societat al llarg del segle XX, i el que portem del XXI, reclamen una seriosa reflexió sobre la validesa dels ensenyaments i models de conducta apresos o impregnats en la transmissió cultural dels valors i creences associats amb els conceptes de "home" i "dona", al mateix temps que aquesta reflexió ens condueix clarament a haver de preguntar-nos si aquest conjunt de referències està obsolet i necessita, per tant, d'una profunda revisió.

Per aquesta raó, amb aquest esforç, es busca contribuir a promoure la construcció d'una **MASCULINITAT IGUALITÀRIA, AMB EQUITAT**, afirmant la necessitat de treballar el tema de gènere amb homes i joves, per a informar-los dels beneficis que té en les relacions entre dones i homes, especialment com a **FACTOR DE PROTECCIÓ davant de la VIOLÈNCIA de GÈNERE**

L'home del s. XXI ha de ser més que mai conscient de la necessitat de valorar correctament el que fa, com ho fa i per què ho fa, i així prendre ple coneixement de si les coses funcionen adequadament o no i, en el cas que no funcionen, detectar les àrees defectuoses i poder enfrontar la solució amb més èxit. Només sent autocrític amb els seus actes podrà interioritzar l'empremta dels temps per a poder portar-los a terme de forma coherent, a més d'estar capacitat per a poder rectificar en el moment en què siga necessari i corresponga fer-ho.

La masculinitat tradicional s'ha sustentat sobre eixos simplistes (estereotips) d'arrel atàvica. La por de molts homes a canviar, perquè sempre han tingut poder i hegemonia, es pot explicar a partir del desconeixement d'aquesta realitat, la qual cosa es pot pal·liar, en part, mitjançant l'aplicació pràctica i comunitària de **TALLERS DE MASCULINITAT** per acostar les qüestions de gènere als joves i barons adults, de forma atractiva i participativa, utilitzant una metodologia pròxima al constructivisme didàctic, que planteja l'aprenentatge com una forma de compartir continguts i experiències, a través d'una relació d'intercanvi/ajuda proactiva amb el formador i la resta de companys del taller.

TREBALLAR LA QÜESTIÓ DE GÈNERE AMB HOMES, SIGNIFICA:

- Aprendre què és un rol de gènere i com actua sobre els homes (i les dones);
- Analitzar les conductes, les normes i relacions, els pensaments, les situacions i espais, etc., que ens vénen imposats pels models tradicionals de socialització de gènere;
- Comprendre com es reproduïxen aquests models i per què els veiem com "normals";
- Identificar situacions, pensaments i actituds actuals que vénen influïts/determinats per aquests processos de socialització de gènere i reflexionar sobre com aquestes actituds i pràctiques influeixen directament en la generació de conductes que, amb la llei en la mà, són delictives.

ELS OBJECTIUS ESSENCIALS QUE S'HAN D'ACONSEGUIR EN ELS TALLERS COMUNITARIS DE MASCULINITAT, COM A MECANISME PROACTIU DE PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE, DE FORMA SINTÈTICA, SÓN ELS SEGÜENTS:

- 1 Analitzar les arrels de la violència de gènere en els homes, i els seus efectes en les dones, les famílies, la societat, i sobre ells.
- 2 Reflexionar sobre la realitat de la condició de gènere, masculina i sobre la construcció de les identitats masculines.
- 3 Aportar elements metodològics eficaços (pel·lícules, literatura, música, premsa escrita i virtual, etc.), que contribuïsquen a desenvolupar un treball col·laboratiu entre els participants en el taller, sobre com transformar les conductes masculines violentes o inadequades en termes d'igualtat i equitat de gènere.
- 4 Promoure el visionat de realitats que sustenten les normes legals en matèria de violència de gènere i l'empatia amb les víctimes i menors exposats.

ESTÀ EN CRISIS LA MASCULINITAT TRADICIONAL?

L'evident prevalença d'aquests canvis ha determinat una important evolució de la visió que fins ara s'ha tingut del que significa ser home, qüestionant obertament el valor i consistència interna dels estereotips de gènere fins ara tinguts per vàlids i immutables.

ÉS ESSENCIAL QUE L'HOME DEL S. XXI CONEGA I COMPRENGA QUÈ ÉS EL **SISTEMA SEXE/GÈNERE**, I SÀPIA **ANALITZAR LES RELACIONS DE PODER**, I QUIN HA SIGUT EL PAPER COL·LECTIU I INDIVIDUAL QUE ELS BARONS HAN JUGAT EN EL SEU MANTENIMENT I TRANSMISSIÓ CULTURAL.

Per això és determinant que des dels poders públics es potencien les accions estratègiques que hem referit més amunt, **TALLERS DE MASCULINITAT** per a contribuir a la construcció de relacions més justes entre homes i dones.

Homes i dones hem d'anar de la mà en el qüestionament del model masculí tradicional i en l'anàlisi conjunta de les seues conseqüències, tant per als homes com per a les dones.

La societat del s. XX i XXI ha anat assimilant els nous models de convivència on apareixen les llars monoparentals conformats per un dels dos progenitors junt amb la descendència, en els que el motiu de la dita monoparentalitat no és conseqüència de la defunció sinó de la separació o el divorci.

També, la convivència en parella sense formalitzar jurídicament el matrimoni, és molt constatable, sent aquest model perfectament assumit per la societat del nostre temps; o la convivència i/o matrimoni de parelles del mateix sexe, regulades hui específicament per llei, la qual cosa també comporta una sèrie d'obligacions formals i legals de les que abans mancava aquest model d'unió.

Facilitar aquests espais comunitaris de reflexió sobre el paper dels homes, dins del sexisme i enfront d'ell, significa **OFERIR A LA CIUTADANIA UN ESPAI DE TROBADA I INTERCANVI ENTRE HOMES QUE DESITGEN RELACIONS MÉS IGUALITÀRIES AMB LES DONES**, i que es mostren com són enfront de la intolerància d'aquells que exerceixen i defenen relacions atàviques entre homes i dones basades en el binomi submissió/dominància.

Aquesta mentalitat s'ha fonamentat sobre la falsa creença, entre moltes altres, que l'home que mostrava la seua sensibilitat i les seues emocions era "menys home" que aquell altre que sabia amagar-les i havia après a mostrar-se rígid, dur i inflexible, característiques inveterades d'un sistema d'expressió opac associat indefectiblement a la virilitat i contraposat radicalment al qual impregnava les formes i cànons atribuïts a la feminitat.

No obstant això, aquestes dimensions i les emocions que les impregnen no tenen gènere, sinó que conformen una important part de la dimensió humana, en un sentit ampli, divers i incliusu, a pesar de la reticència de molts homes a parlar de si mateix, de les seues frustracions i les seues contradiccions, pel fet que pensen que quant a masculinitat no hi ha res que transformar perquè està tot bé com ha sigut fins ara.

Les emocions són intrínseques al ser humà, sense adscripció exclusiva a cap gènere, i la deformitat en el maneig de les emocions pot conduir a una rigidesa perillosa que, en el seu extrem superior, és concomitant amb trastorns de personalitat i formes específiques de psicopatia.

Potser per això existisquen encara moltes disfuncions, a nivell individual i encara siga constatable la presència de molts homes incapaços d'assimilar aquestes transformacions i d'acceptar aquest nou escenari transformat en el que la dona pot, per fi, representar el mateix paper principal que l'home, tot i que encara queda molt de camí per recórrer i aplanar.

És un fet que els homes amb una ideologia masclista perceben i valoren equivocament aquesta realitat, i no són conscients de la seua pertinença a la societat actual i, com a tal, la importància i necessitat d'estar vinculats a ella amb els valors, normes i legislació que conformen el nostre hàbitat social comú.

És important reconèixer per quines coses val la pena continuar lluitant i buscar les coses bones que cadascú guarda al seu interior. Percebre que val la pena apostar per elles i fer-les créixer. I, per descomptat, compartir amb la parella, amb la família, amb amics, etc. aquelles coses positives que li van ocorrent..., aquestes emocions plenes d'alé i positivitat. En el moment en què es perceben la lluminositat de les coses belles i positives, el més adequat serà compartir-les.

VIII. LA PREVENCIÓ DE LA VIOLENCIA DE GÈNERE

Factors de risc i factors de protecció en prevenció i intervenció amb barons joves i adults

LA PREVENCIÓ DE LA VIOLÈNCIA DE GÈNERE: Factors de risc i factors de protecció en el procés de reeducació

Promoure la visualització dels elements del context experiencial del subjecte que afavoreixen o el poden predisposar a cometre nous actes delictius (factors de risc)

Presentar estratègies accessibles per a l'agressor que l'ajuden a resoldre eficaçment les situacions conflictives a les que haja de fer front en el seu context experiencial habitual (factors de protecció)

Entre els **“factors de protecció”**, és a dir, aquells que poden contribuir a evitar l'aparició de la violència de gènere, o afavorir l'eixida d'aquesta situació, la Macroenquesta de Violència contra la Dona -els resultats de la qual va avançar al mes de març del 2015 el Ministeri de Sanitat, Serveis Socials i Igualtat-, destaca tres, que són els següents:

- Dedicar temps per cuidar-se i sentir-se bé amb si mateixa
- Compartir les tasques domèstiques, i
- Tenir persones pròximes que es preocupen pel benestar de la dona

Aquests factors, protegeixen a la dona contra la violència de gènere, amb resultats estadísticament significatius. Per això, seria desitjable que la societat en el seu conjunt, **i els homes en particular**, s'implicaren proactivament afavorint l'aplicabilitat dels dits factors, mitjançant un canvi d'actitud compromés, recolzant d'aquesta manera l'emergència d'un NOU MODEL DE MASCULINITAT INCLUSIVA, tal com s'ha dit en aquesta Guia.

Així, el 51,8% de **les dones que no han patit violència de gènere** afirmen dedicar 'sempre o quasi sempre' temps per a cuidar-se i sentir-se bé enfront del 45% de les dones que han patit violència física, sexual o por de les seues parelles o ex- parelles.

D'altra banda, el 50,4% de **les dones que no han patit violència de gènere** afirmen compartir 'sempre o quasi sempre' les tasques domèstiques amb els que viuen, enfront del 42,8% de les dones que han patit violència física, sexual o por de les seues parelles o exparelles.

És evident, que la implicació dels homes en aquest factor presenta un vessant positiu en la consecució de la igualtat real, i en particular en l'evitació de la violència de gènere, i per això, com ja s'ha dit, seria desitjable un major compromís col·lectiu en aquesta faceta.

El 91% de **les dones que no han patit violència de gènere** afirmen tindre 'sempre o quasi sempre' persones que es preocupen per elles i pel seu benestar enfront del 82,2% de les dones que han patit violència física, sexual o por de les seues parelles o ex- parelles.

Resulta clar que la presència de suport familiar i social contribueix a trencar el cercle de la violència, i a prevenir (o afavorir l'eixida d'aquest cercle).

EL PAPER DE LES ADDICCIONS COM FACTOR DE RISC EN LA VDG

És evident que la violència de gènere és un fenomen multideterminat i multidimensional, per la qual cosa no hi ha una sola "causa" o factor que la precipite.

No obstant això, els factors de risc associats a la violència de gènere reuneixen algunes característiques, com són que:

No es poden establir relacions de causa-efecte entre la presència d'un determinat factor de risc i l'existència d'una conducta violenta, sinó una major o menor probabilitat que aquesta es produïska.

Quants més factors de risc repercutisquen sobre un determinat context, major serà la probabilitat que aquest reproduïska conductes violentes.

No tots els factors de risc exerceixen la mateixa influència sobre les conductes violentes relacionades amb el gènere.

Ens anem a centrar ara en el factor d'abús/dependència a qualsevol droga, i en particular a l'alcohol, com a possible factor desencadenant en la violència de gènere.

El comportament després del consum de qualsevol substància és molt variable i està influït tant per les normes socials i culturals, com pel context en què ocorre el consum i els factors específics de la personalitat de qui consumeix, sent l'alcohol la droga més estudiada en relació amb la violència de gènere.

L'Organització Mundial de la Salut (2010), ha identificat el consum perjudicial d'alcohol com un dels 50 factors de risc en la violència contra la parella i la violència sexual.

Segons aquesta organització, "el consum d'alcohol està estretament lligat a la violència infligida per la parella. Les proves indiquen que aquest consum incrementa la freqüència i la gravetat dels actes de violència domèstica" (Violència infligida per la parella i alcohol. Nota Descriptiva. OMS, 2006). Aquesta afirmació estaria basada en les consideracions següents:

- El consum d'alcohol afecta les funcions cognitives i físiques i redueix l'autocontrol, per la qual cosa els individus són menys capaços de trobar una solució no violenta als conflictes relacionals.
- El consum excessiu d'alcohol pot agreujar les dificultats econòmiques, els problemes de l'atenció dels fills, i altres que causen estrès, amb la consegüent generació de tensió i conflictes intrafamiliars.
- La creença que l'alcohol genera agressivitat pot encoratjar a comportar-se violentament després d'haver-lo consumit, i també a consumir-lo com a disculpa per aquest tipus de comportaments.

Els **FACTORS INDIVIDUALS** vinculats a l'abús d'alcohol i el desenvolupament de conductes violentes, indiquen que el consum precipita un estil d'afrontament erràtic davant de situacions crítiques i és un desregulador de les emocions.

Un factor individual important relacionat amb el consum d'alcohol és la **impulsivitat**. Diversos estudis evidencien que la relació entre el consum d'alcohol i la violència és més forta amb les agressions de tipus impulsiu que en les agressions premeditades.

PERSONALITAT

Autoestima, locus de control, baixa resistència a la frustració, etc.

CONDUCTA

Dèficits en habilitats socials, insatisfacció existencial, impulsivitat, etc.

ACTITUD

Actitud procliu al consum, mecanismes de valoració intel·lectual, etc.

En relació als **FACTORS CONTEXTUALS (o microsocials)**, l'augment del nombre d'esdeveniments vitals estressants incrementa el risc d'exercir violència contra la parella quan hi ha nivells alts de consum i no es tenen estratègies adequades per a afrontar aquestes situacions.

L'ÀMBIT FAMILIAR

(Estructura familiar disfuncional, falta de cohesió familiar...)

EL CONTEXT EXISTENCIAL PRÒXIM

(Xarxa social consumidora, pressió grupal, cansanci i estrés laboral...)

Finalment, la importància de **l'ENTORN SOCIOCULTURAL (FACTORS MACROSOCIALS)** també és determinant perquè aquest tipus de sinergies entre consums i violència es puguin veure afavorides o neutralitzades.

LES CARACTERÍSTIQUES CULTURALS

(Tradició sociocultural associada al consum...)

LA DISPONIBILITAT D'ACCÉS A LES DROGUES...

El consum d'alcohol o drogues pot modificar la conducta humana, convertint-se en un factor de risc pel que fa a qualsevol tipus de violència i no sols específicament pel que fa a la violència de gènere.

En cap cas pot fer-se una associació simplista entre alcohol/drogues i violència de gènere.

Ajudar a edificar una nova cultura social a través del coneixement i la creativitat és l'objectiu principal d'aquesta Guia.

Reduir el nivell de tolerància i augmentar la presa de consciència enfront de la violència de gènere és una realitat en construcció en la qual hem d'implicar-nos tots i totes.

*Carmelo Hernández
Pablo Cuellar*